

T. C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT
PİYANO PROGRAMI

RAHMANİNOV'UN PİYANOYA BAKIŞ AÇISI
VE BUNA BİR ÖRNEK OLARAK
BESTECİNİN "ETÜT-TABLolar" SERİLERİNİN ANALİZİ

Sanatta Yeterlik Eser Metni

Hazırlayan:

20116011 Arş. Gör. CAN OKAN

Danışman:

Prof. METİN ÜLKÜ

İSTANBUL-2019

T. C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT
PİYANO PROGRAMI

RAHMANİNOV'UN PİYANOYA BAKIŞ AÇISI
VE BUNA BİR ÖRNEK OLARAK
BESTECİNİN "ETÜT-TABLolar" SERİLERİNİN ANALİZİ

Sanatta Yeterlik Eser Metni

Hazırlayan:

20116011 Arş. Gör. CAN OKAN

Danışman:

Prof. METİN ÜLKÜ

İSTANBUL-2019

Can OKAN tarafından hazırlanan **Rahmaninov'un Piyanoya Bakış Açısı ve Buna Bir Örnek Olarak Bestecinin "Etüt-Tablolar" Serilerinin Analizi** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Sanatta Yeterlik Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 15 / 01 / 2019

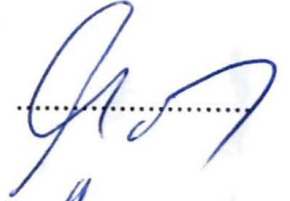
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof. Metin ÜLKÜ (Danışman – TİK)

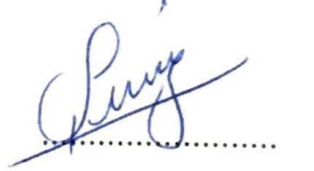
Jüri Üyesi : Prof.Dr. Kıvılcım YILDIZ ŞENÜRKMEZ (Kültür Ün.- TİK)

Jüri Üyesi : Doç. Özgür TUNCER (TİK)

Jüri Üyesi : Prof. Şeniz DURU KOEVOTS (Dokuz Eylül Ün.)

Jüri Üyesi : Doç. Gökhan AYBULUS (Anadolu Ün.Öğr.Üy.)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
SUMMARY	V
1. GİRİŞ	1
2. SERGEY RAHMANİNOV	3
2. 2. Rahmaninov'un Özgeçmişi	3
2. 2. Rahmaninov'un Eserleri	16
2. 3. Rahmaninov'un Müzik Tarihindeki Konumu ve Piyanoya Bakış Açısı	23
3. ETÜT FORMUNUN KISA TARİHÇESİ VE PIYANO İÇİN YAZILMIŞ ETÜT ÖRNEKLERİ	28
4. ÉTUDES-TABLEAUX SERİLERİ	40
4. 1. Études-Tableaux Serilerine Genel Bakış	40
4. 2. Op. 33 Études-Tableaux Serisi	45
4. 3. Op. 39 Études-Tableaux Serisi	78
5. SONUÇ	128
6. EK	129
6. 1. Müzik Terimleri Sözlüğü	131
6. 2. Rahmaninov'un Piyano Eserlerinin Dökümü	133
7. KAYNAKLAR	137
8. ÖZGEÇMİŞ	138

ÖNSÖZ

Bu eser metni, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı dönemlerde yaşamış ve piyano için yazdığı eserler ile müzik tarihinde vazgeçilmez bir konumda yer alan ünlü Rus besteci Sergey Rahmaninov'un, *Études-Tableaux* (Fransızca *Etüt-Tablolar*) serilerinin tamamının analizini içermek ile beraber, söz konusu eserlerin ışığında bestecinin piyanoya yaklaşımını inceleme amacını taşımaktadır.

Rahmaninov'un müzikal özgeçmişi eser çalışmasının ilk kısmını oluşturmaktadır. Bu özgeçmişten yola çıkarak, besteciliğinin yanısıra yaşam boyu konser veren aktif bir piyanist olarak Rahmaninov'un piyano için yazdığı eserler tarihsel bir akış içerisinde sıralanmıştır. Ayrıca, Rahmaninov'un yazı tekniği ve yaptığı stüdyo kayıtlarından edinilebilecek bulgular üzerinden onun piyanoya yaklaşımı üzerine değinilmiştir.

Bu eser metninde -analizi yapılan eserler etüt formunda olduğu için- bu müzik formunun doğuşu ve müzik tarihi içerisinde çeşitli besteciler tarafından nasıl değerlendirildiği nota örnekleri ile incelenmiştir. Son olarak, Rahmaninov'un bu müzik formunda yazdığı iki seri halinde toplam 17 tane etüdün bestelenme süreci incelenmiş ve her bir etüdün analizi yapılmıştır. Bu eserlerin el yazması notalarının bulunduğu Moskova'da Glinka Ulusal Müzik Kültür Birliği Müzesi ziyaret edilmiş ve basımcılar tarafından hazırlanan notalar ile beraber el yazısı notalar doğrultusunda eserlerin tarihçesi üzerine araştırma yapılmıştır.

Bu eser metni üzerinde yapılan çalışma boyunca kaynak göstermesi, metni detaylı incelemesi, eklemeler ve düzeltmeler yapması, içeriği geliştiren fikirler ve bilgiler vermesi ile gösterdiği emek ve sabırdan dolayı danışmanım ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuvarı'nda görev yapan değerli piyano öğretmenim Prof. Metin Ülkü'ye; etütlerin tamamını kendisi ile çalışma olanağını veren ve bu esnada engin bilgi ve birikimini paylaşarak bana yol gösteren dünyaca ünlü bir Türk piyanist olan Devlet Sanatçısı İdil Biret'e; bu eserlerin el yazması notaları ve tarihçesini incelemek üzere Moskova'ya yapılan seyahate eşlik etmesi başta olmak üzere, çalışma süresince sınırsız manevi desteğini veren ablam Sungu Okan'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ocak 2019

Can OKAN

ÖZET

(RAHMANİNOV'UN PİYANOYA BAKIŞ AÇISI
VE BUNA BİR ÖRNEK OLARAK
BESTECİNİN "ETÜT-TABLÖLAR" SERİLERİNİN ANALİZİ)

Bu eser metni, 1873-1943 yılları arasında yaşamış Rus besteci, piyanist ve orkestra şefi Sergey Rahmaninov'un Op. 33 ve Op. 39 *Études-Tableaux* serilerinin analizini içermektedir. Rahmaninov'un besteci olarak yaşamına dair bilgi, onun piyanoya yaklaşımına ve piyano yazısına dair teknik açıklamalar ile etüt formunun tarihsel gelişimi, eser metninin diğer kısımlarını oluşturmaktadır. Etüt formunun açıklanması ve Rahmaninov'un *Études-Tableaux* serilerinin analizi, nota örnekleri ile yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Rahmaninov, Müzik, Piyano, Yorumcu, Etüt, Teknik, Form, Nüans

SUMMARY

(THE MANNER OF APPROACH TO PIANO BY RACHMANINOFF
AND IN THAT MANNER
ANALYSIS OF THE COMPOSER'S ÉTUDES-TABLEAUX SERIES)

This study comprises analysis of the series *Études-Tableaux*, Op. 33 and Op. 39 by Russian composer, pianist and conductor Sergei Rachmaninoff who lived between 1873 and 1943. In this study the elements listed below has been seached: The information about life of Rachmaninoff as a composer, his way of piano playing and writing style for piano and developement of etude form in historical process. The explanation of etude form and analysis of *Études-Tableaux* series by Rachmaninoff are done with examples of music scores.

KEYWORDS: Rachmaninoff, Music, Piano, Performer, Etude, Technic, Form, Dynamic

1. GİRİŞ

1873 ile 1943 yılları arasında yaşamış olan Rus besteci, piyanist ve orkestra şefi Sergey Rahmaninov'un yaşamı, müzik tarihi içerisinde romantik dönemin sonu ile modern akımların başlangıcının gerçekleştiği bir döneme denk gelir. 19. yüzyıl romantik dönem müziğinin temsilcileri arasında, Chopin, Schumann, Liszt ve Brahms gibi hem piyanist hem besteci olan müzisyenler zincirinin son halkası Rahmaninov olarak gösterilebilir. Rahmaninov'dan önce yaşamış, yukarıda sözü edilen bestecilerin piyano çalış tekniğine ve piyano yazısına getirdikleri yenilikler ve piyano dağarcığına kazandırdıkları önemli eserler söz konusudur. Bu bağlamda, Rahmaninov da piyano çalma ve piyano için yazı tekniğinde çığır açmış yenilikler getirmiş bir piyanist-besteci olarak, müzik tarihinde sarsılmaz bir konuma sahip olmuştur.

1943 yılına kadar yaşamış olan Rahmaninov, yaşamının son dönemine rastlayacak şekilde müzik dünyasında birçok modern akımın doğmasına rağmen, romantik ifade biçimini müziğinin unsuru olarak kullanmaktan vazgeçmemiştir. Ancak, 1917 yılında Rusya'yı terk edip Amerika'ya göç etmesinden hemen önce ve sonrasında, bestecinin, özellikle armoni bakımından önceki eserlerine kıyasla kendi üslubunun sınırlarını zorlayan arayışlara giriştiği görülür. Bu bakımdan, piyano için iki seri halinde yazılan *Études-Tableaux*, Rahmaninov'un hem müzik diline hem piyano yazısı tekniğine kattığı yeni özellikler içermeleri bakımından önemli eserlerdir.

Etüt, çalgısal müzik alanında hem bestecilerin müzik dilinde arayışa girmesi, hem de öngörülen çalgının üzerinde pratik çalışmalar uygulanması bakımından sıklıkla başvuru bir kompozisyon türüdür. Bu formun doğuşu

ve tarih içerisindeki gelişimi, Chopin'den başlayarak dağarcığı kazandırılan örneklerin ve Rahmaninov'un etütleri aracılığıyla varılan noktanın incelenmesi, bu eser metninin ana konusudur. Hem bestecilik hem de yorumculuk alanında yapılan girişimlerin irdelenmesi bakımından, Rahmaninov'un *Études-Tableaux* serilerinde bütün etütlerin analiz edilmesi ile eser metni sonuçlandırılacaktır.

2. SERGEY RAHMANİNOV

Eser metninin bu kısmında, Sergey Rahmaninov'un yaşamına ve eserlerine değinilmiş, ayrıca, bestecinin piyano dağarcığına kazandırdığı eserlerin bir dökümüne ve Rahmaninov'un bir piyanist olarak müzik tarihinde yer alan değerli konumuna dair açıklamalara yer verilmiştir.

2. 1. Rahmaninov'un Özgeçmişı

Sergey Vasilyeviç Rahmaninov, 1873 yılının, eski takvime göre 20 Mart; yeni takvime göre 1 Nisan gününde dünyaya gelmiştir. Dünyaya geldiği yer, kesin olmamak ile birlikte, Rusya'nın kuzeybatısında yer alan Novgorod bölgesi olarak biliniyor.

Sergey Rahmaninov, aristokrat bir ailenin çocuğudur. Ailenin babası Vasili Arkadyeviç Rahmaninov bir subaydır, büyükbabası Arkadi Aleksandroviç ise müzik tarihinde ilk noktürn bestecisi olarak bilinen John Field'dan ders almış amatör bir piyanisttir.¹ Varlıklı bir generalin kızı olan Lyubov Petrovna Butakova (1853–1929) ile yaptığı evlilikten sonra dünyaya gelen üç erkek ve üç kız çocuğunun ardından Sergey Rahmaninov, dördüncü erkek çocuktur.

¹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC, 1

Ailesi, dört yaşında piyano dersleri almaya başlayan Rahmaninov'un yeteneğini farkeder ve bestecinin St. Petersburg'da yaşayan, annesinin bir arkadaşı olan Anna Ornatskaya ile 1880 yılında düzenli olarak çalışmasını sağlar. 1882 yılında, Rahmaninov'un babasının borçları yüzünden aile, St. Petersburg'da küçük bir daireye taşınmak zorunda kalır.² 1883 yılında Rahmaninov, Anna Ornatskaya ile derslerini tamamladıktan sonra St. Petersburg Konservatuari'nda eğitim almaya başlar. Aynı yıl, kız kardeşi Sofya'nın difteri hastalığından ölümü yüzünden babasının, aileden bağını koparıp Moskova'ya gitmesi gibi zorluklar ortaya çıkar.³ Bu dönemde Rahmaninov'un anneannesi, ona destek olmaya başlar. Bu desteğin yanısıra anneannesinin onu Ortodoks kilisesinin ayinlerine düzenli olarak götürmesi, Rahmaninov'u henüz çocukluk döneminde dinsel anlamda manevi yönünü etkiler. Bu durum, onun ileride yazacağı eserlerinin ses dünyasında dikkat çekici etkisini gösterecektir.

Rahmaninov'un, Çaykovski'nin eserlerini tanımasına vesile olan diğer kız kardeşi Yelena⁴ 1885 yılında anemi hastalığından ölür. Bu dönemde Rahmaninov'un eğitim yaşamı pek sağlıklı gitmez ve sınavlarda başarısız olur. Rahmaninov'un annesi, eğitim ile ilgili sorunlar nedeniyle, kuzeni Aleksandr Siloti'ye danışır.⁵ Franz Liszt'in öğrencisi olan, dönemin önemli piyanistlerinden Siloti, Rahmaninov'un yeteneğini fark eder ve kendisinin hocası olan, katı tavrı ile ünlü Nikolay Zverev (1832-1893) ile piyano çalışması için onun Moskova Konservatuari'na gitmesini önerir. Böylece Rahmaninov, 1885-1888 yılları arasında Zverev ile çalışır.

² Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 3

³ A. g. k., 4

⁴ A. g. k., 6

⁵ A. g. k., 7

Nikolay Zverev'den, onun evinde ders almaya başlayan Rahmaninov, aynı dönemde Moskova Konservatuari'nda öğretmen olan, dönemin önemli bestecilerinden Anton Arenski'nin (1861-1906) armoni derslerine katılmayı hedeflemiştir. Bu sırada ilk eserlerini piyano için yazmaya başlar. 1886 yılında yazıldığı tahmin edilen ve notası kayıp olan bir etüt ve -bestecinin aktardığı bilgiye göre- yazdığı on eserden biri olan ve notası günümüze ulaşan re minör *Lento*,⁶ Rahmaninov'un besteciliğe giriş niteliğinde ilk çalışmalarıdır. Ayrıca, 1887 yılında orkestra için re minör *Scherzo* ve yine piyano için *Dört Parça* ile *Üç Noktürn* yazılmıştır.

1891 yılında Rahmaninov, bestecilik kariyerinde ilk büyük adımını atar. Mi minör tonunda bir kontrpuan egzersizi niteliğindeki bestesi Kanon'dan sonra Rahmaninov, ilk büyük boyutlu orkestra eseri olan Aleksey Tolstoy'un bir balad'ından ilhamla bestelediği *Prens Rostislav* adlı senfonik şiirini tamamlar. Eser, Anton Arenski'ye ithaf edilmiştir. Moskova'nın güneydoğusunda yer alan Ivanovka bölgesinde yazlık bir eve yerleşen Rahmaninov, yine aynı yıl, fa diyez minör tonunda Birinci Piyano Konçertosu'nu yazar ve bu esere Opus 1 numarasını verir. Konçerto, Aleksandr Siloti'ye (1863-1945) adanmıştır.⁷ Bu arada, Moskova Konservatuari'nda piyanist olarak sınavlarını başarıyla tamamlar.⁸

Bu çok verimli yılın ardından, 1892'de başka başarılar gerçekleşir. Oda müziği türünde ilk büyük boyutlu eserini; piyano, keman ve viyolonsel için sol minör tonunda *Trio élégiaque* (Ağıtsal Üçlü) adlı eserini yazar. Bestecinin Opus 3 numarasını taşıyan eser, piyano için *Morceaux de fantaisie* (Fantezi Parçaları) adlı beş parçadan oluşan bir seridir. Bu seride ikinci parça olan do

⁶ Bu eser metni boyunca kullanılan, müzik ile ilgili İtalyanca ve Latince terimlerin Türkçe çevirileri ekte verilmiştir.

⁷ Rahmaninov, bu eseri 1917 yılında gözden geçirir ve müziği baştan sona değiştirir.

⁸ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 33

diyez minör tonunda Prelüd, Rahmaninov'un yaşamı boyunca en fazla ün kazanan eserlerinden biri olacaktır. Puşkin'in "Çingeneler" adlı şiirinden yola çıkarak *Aleko* adlı bir perdelik opera, Rahmaninov'un konservatuvarı bitirme eseri olarak yazılır ve başarı kazanır. Operanın ilk temsiline katılan seyirciler arasında Çaykovski yer alır.⁹ *Aleko* operası, Rahmaninov'un büyük altın madalya ile mezun olmasını sağlar.¹⁰

Koro için yazdığı *Deus Meus* adlı eserini 1891 yılında yöneterek ilk şeflik deneyimini gerçekleştiren Rahmaninov, *Aleko* operasını 1893 yılında Kiev Operası'nda iki defa yönetir.¹¹ Besteci ve piyanist yönlerinin yanı sıra orkestra şefi olarak da yaşamı boyunca konserler verecektir. Rahmaninov'un ilk dönem eserlerinde, Çaykovski'nin etkisinin açıkça hissedilmesine rağmen, yeni eserler yazmaya devam ettikçe kendi müzikal dilinin karakteristik özellikleri ortaya çıkacaktır. 1893 yılında yazılan iki piyano için *Fantaisie-tableaux* (Fantezi-Tablolar) başlıklı 1. Süit ve Çaykovski'nin ölüm haberi üstüne tamamlanan re minör tonunda 2 numaralı *Trio élégiaque*, bu konuda önemli kanıtlardır. Bir başka önemli kanıt olarak, Anton Çehov ve Mikhail Lermontov'dan ilham alınarak orkestra için yazılan Op. 7 "Kaya" başlıklı senfonik şiirde Rahmaninov'un ileride yazacağı olgunluk dönemi eserlerinin ses dünyasının oluşmaya başladığı fark edilir.

1895 yılında itibaren zor bir dönem başlar; maddi zorluklar yaşayan Rahmaninov, Rus Ortodoks Kilisesi'nin ayinlerinde duyulan ilahilerden ilham içeren ve adeta Rus yaşamından kesitleri tablolar halinde betimleyen büyük çaplı bir eser olan Op. 13 re minör 1. Senfoni'si üzerinde çalışır. 1896 yılında yazdığı piyano için *Moments musicaux* (Müzikal Anlar) başlıklı seriyi tamamlar.

⁹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 54

¹⁰ A. g. k., 46

¹¹ A. g. k., 62

1. Senfoni'nin ilk seslendirilişi 1897 yılının 28 Mart¹² günü gerçekleştirildiğinde, eser yıkıcı şekilde olumsuz eleştirilere maruz kalır. Rahmaninov bir arkadaşına yazdığı mektupta, senfoninin ilk seslendirilişini yöneten ve dönemin önemli bestecilerinden Aleksandr Glazunov'un bu başarısızlığın sorumlusu olduğunu aktarır.¹³ Rahmaninov, 1899 yılına kadar herhangi bir eser yazma girişiminde bulunmaz. Fakat beklenmedik olumlu bir gelişme söz konusu olur. Geçimini piyano dersi vererek sağlayan Rahmaninov'a, Moskova'da özel bir opera grubu kuran sanatsever bir fabrikatör Savva Mamontov'dan maddi destek gelir ve ona kendi opera kurumunda şeflik yapmasını teklif eder. Bu sayede Rahmaninov; Bizet'nin *Carmen*'i (1873-1874) ve Saint-Saëns'in *Samson et Dalila*'sı (1877) dahil bir çok operada şeflik yapar.¹⁴ Bu dönemde, bir piyanist olan kuzeni Natalya Satina (1877-1951) ile gerçekleştirdiği nişan, Ortodoks kilisesinin kuralları ile kuzenin ailesinden gelen olumsuz bakış açısı yüzünden evlilik ile sonuçlanmaz.¹⁵ Bu durum, Rahmaninov'u sarsar ve bu dönemde opus numarası verilmeyen küçük boyutlu eserler dışında hiçbir şey yazmaz.

Aşırı derecede özeleştirici yapan ve özgüven kaybı yaşayan Rahmaninov, ailesinin ve dostlarının profesyonel destek arayışı sonucu 1900 yılında aynı zamanda amatör bir piyanist olan Rus fizikçi Nikolay Dahl (1860-1939) ile üç ay sürecek seanslar yapar. Bu seanslarda kendisine hipnoz ve psikoterapi uygulanır. Giderek iyileşen Rahmaninov, uzun bir süreden sonra ilk büyük boyutlu eseri olarak Op. 18 do minör 2. Piyano Konçertosu üzerinde çalışmaya başlar. Konçertonun ikinci ve üçüncü bölümleri aynı yılda; birinci bölüm ise 1901 yılında tamamlanır. 9 Kasım¹⁶ 1901 tarihinde Aleksandr Siloti'nin şef olarak kendisine eşlik ederek gerçekleştirdiği ilk seslendiriliş, başarıyla sonuçlanır. 1902 yılında gerçekleşen bir başka mutluluk verici olay ise

¹² Eski takvime göre 15 Mart

¹³ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 73

¹⁴ A. g. k., 77, 79

¹⁵ A. g. k., 97

¹⁶ Eski takvime göre 27 Ekim

Rahmaninov'un Natalya Satina ile evlenmesidir. İki kızı: İrina Sergeevna Rahmaninova (1903–1969) ve Tatyana Sergeevna Rahmaninova (1907–1961) dünyaya gelir.

1904 yılında Rahmaninov, Bolşoy Tiyatrosu'nda şeflik yapmaya başlar¹⁷ ve Çaykovski'nin *Yevgeni Onegin*'i (1879) ve Mussorgski'nin *Boris Godunov*'u (1868-1873) dahil olmak üzere Rus operasının birçok başyapıtını yönetir.¹⁸ Yönettiği bu operalarda, Rahmaninov'un dostu olan ve 20. yüzyılın en büyük bas seslerinden biri olan Feodor Şalyapin (1873-1938) solist olarak yer alır. Rahmaninov, 1917 yılında Rusya'yı terk edene kadar, hem ülkesinde hem yurtdışında çeşitli senfonik konserler yönetir. Bu konser programları, Mozart'tan Mendelssohn'a, Berlioz'dan Debussy'e kadar bir çok bestecinin senfonik eserlerini içeren oldukça geniş bir repertuvar teşkil eder.¹⁹

Besteci olarak Rahmaninov, sağlığa kavuştuktan sonra verimli bir döneme girer: 1901-3 yılları arasında Op. 23 Prelüdlar serisi, 1903 yılında Op. 22 *Chopin'in Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler* ve 1903-5 yılları arasında Op. 24 *Cimri Şövalye* ile Op. 25 *Francesca da Rimini* operaları bu dönemde tamamlanan eserler arasındadır. Rusya'da politik gerilimin tırmanmaya başlaması ve besteciliğe konsantre olma isteğinden dolayı 1906 yılında Rahmaninov ailesi ile birlikte Dresden'e taşınır. Dresden'de besteci büyük boyutlu üç eser tamamlar. Bunların ilki, Op. 27 mi minör 2. Senfoni'dir ve senfoninin 1908 yılında kendisi tarafından yönetilen ilk seslendirilişi, ilk senfonin uğradığı şanssızlığın tam tersine başarı kazanır.²⁰ 1908 yılında Op. 28 re minör 1. Piyano Sonatı ile Rahmaninov, piyano sonatı türüne girişim yapar. Schubert'in son döneminde yazdığı bir piyano sonatı kadar çalması

¹⁷ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 102

¹⁸ A. g. k., 106, 109

¹⁹ <https://web.archive.org/web/20091027141256/http://geocities.com/Vienna/Strasse/6145/rachpfer.htm>

²⁰ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 144

uzun süren eserin ilham kaynağı Goethe'nin Faust'u olarak belirlense de, sonat son şeklini aldığı anda bir programlı müzik ortaya çıkmaz.²¹ Bu sonat, Rus romantizmi ile Alman form ve mimari sağlamlığının birleşimi ile dikkat çekici bir eserdir. Bestecinin Dresden döneminin son eseri, sembolist bir ressam olan Arnold Böcklin'in başyapıtı olan tablodan yola çıkarak 1909 yılında yazılan Op. 29 *Ölüler Adası* adlı senfonik şiirdir.

1909 yılında Rahmaninov, Ivanovka'ya geçiş yapar ve 3. Pişano Konçertosu'nu tamamlar. Konçertonun ilk seslendirilişii, Rahmaninov'un aynı yılın son aylarında Amerika'ya yaptığı ilk seyahat sırasında verdiği konserlerin birinde, Walter Damrosch yönetiminde New York Senfoni Orkestrası'nın²² eşliğinde gerçekleşir. Aynı eseri Rahmaninov, 1910 yılında gerçekleşen tarihi bir konserde, bu sefer orkestra şefi olarak Gustav Mahler'in (1860-1911) eşliğinde seslendirir.²³ Hatta, Boston Senfoni Orkestrası ona daimi şeflik görevini teklif eder; ancak Rahmaninov teklifi kabul etmeyip Rusya'ya dönmeyi tercih eder.²⁴

1910 yılında Rahmaninov, Op. 32 Prelüdlar serisini yazarak, ardı sıra bütün tonalitelerin kullanılmasıyla prelüdlarini yirmi dört sayısına tamamlar. Amerika turnesinin ardından Ivanovka'ya döndüğünde yazdığı eserler arasında eşliksiz koro için yazdığı iki büyük çaplı eserinin ilki olan Op. 31 *Aziz Yuhanna Krisostom Litürjisi* tamamlanır. 1911 yılında Op. 33 *Études-Tableaux* başlığı ile ilk etüt serisini yazar. Rahmaninov, ailesi ile bir süre tatil için İsviçre'ye ve Roma'ya seyahat eder. Roma'da Rahmaninov, büyük çaplı bir eser üzerinde çalışmaya başlar; Edgar Allan Poe'nin aynı adlı şiirinden yola çıkarak Op. 35 *Çanlar* adlı korolu senfonisini yazar. Tatil, bestecinin iki kızının da tifüs

²¹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 153

²² New York Filarmoni Orkestrası'ndan farklı bir kurum olan bu orkestra, 1928 yılında Filarmoni kurumuna katılır.

²³ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 164

²⁴ A. g. k., 165

hastalığına yakanlaması ile yarıda kesilir ve tedavi için Berlin'e geçiş yapılır.²⁵ 1913 yılının Kasım ayında Rahmaninov, St. Petersburg'da "Çanlar"ın ilk seslendirilişini yönetir. Aynı yıl, Op. 36 si bemol minör 2. Piyano Sonatı da tamamlanır.

Özeleştirisi yapması karakteristik bir özelliği olan Rahmaninov, *Aziz Yuhanna Krisostom Litürjisi*'nin ilk seslendirilişinin ardından eser ile ilgili memnuniyetsizlik duyarak,²⁶ 1915 yılında eşliksiz koro için Op. 37 *Tüm Gece Arife* adlı ikinci büyük eserini yazar. Eserin ilk seslendirilişi başarı kazanır. Aynı yıl, konservatuardan arkadaşı olan ve dönemin en büyük Rus bestecilerinden Aleksandr Skriyabin'in ölümü üzerine, onun eserlerini seslendireceği bir konser serisi gerçekleştirir.²⁷ Fakat, 1915 yılı manevi bakımdan iki büyük kayıp daha olur; babasının ve Rus besteci, piyanist, öğretmen ve teorisyen Sergey Taneyev'in ölümü, Rahmaninov'u derinden sarsar.

1916 yılında Rahmaninov, Op. 38 altı şarkı ve Op. 39 *Études-Tableaux* serisi üzerinde çalışır. Etütler 1917 yılında tamamlanır ve bu arada Rusya'da politik bakımdan gerilim doruk noktasına ulaşmaktadır. Verdiği son resitaller sırasında ülkede değişen sistem, Rahmaninov'un yaşamında çok büyük bir kırılma noktasına neden olur. Ivanovka'ya yeni yönetim tarafından el konur.²⁸ Copenhagen ve Stockholm'ün dahil olduğu şehirleri kapsayan konserler ile geçen bir İskandinav turuna çıkmak üzere besteci, böylece bir daha yaşamı boyunca geri dönmeyecek şekilde Rusya'yı terk eder.

²⁵ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 185

²⁶ A. g. k., 308

²⁷ A. g. k., 194

²⁸ Francis CROCIATA, **PORTRAIT OF A GREAT AND MODEST MASTER**, 7

İskandinavya'da piyano çalışma ve konserler ile geçen bir dönemin sonunda 1918 yılının 1 Kasım²⁹ gününde Oslo'dan kalkan gemiyle on bir gün sürecek bir yolculuk sonunda ailesi ile New York'a varır. Boston Senfoni Orkestrası Rahmaninov'a otuz haftada 110 konser yönetmesi üzere bir program sunar, ayrıca Cincinnati Senfoni Orkestrası ona daimi şeflik teklifi verir. Bu taşınma ile başlayacak yeni döneminde Rahmaninov, Steinway firmasından hediye olarak sunulan bir piyano edinir ve kendisine yardımcı olacak vekil Charles Ellis aracılığıyla düzenini kurar.³⁰ Rahmaninov'un kariyeri, bundan böyle daha farklı bir yol takip edecektir; besteci, yaşamını sürdürmesi için gereken maddi kaynağın yalnızca bestecilik yönüyle yeteri kadar edinilemeyeceğini fark etmesi sonucu, piyanist olarak stüdyoya girip kayıt yapmaya başlayacaktır. Bu ülkede, bir başka göçmen olan ve kariyerinde hızla ilerleme halinde olan büyük bir piyano virtüözü Vladimir Horowitz (1903-1989) ile tanışacak³¹ ve ölene kadar aralarında sürecek bir dostluk başlayacaktır. Rahmaninov ile beraber piyano ikilisi olarak konser veren ve bestecinin 3. Piyano Konçertosu'nu yorumlamasıyla onun büyük beğenisini kazanan Horowitz, Rahmaninov'un ölümünden sonra yaşamı boyunca bestecinin eserlerini seslendirerek onun bir müzikal elçisi olma görevini üstlenecektir.

1918 yılında Edison Company adlı kayıt firması ile anlaşmasını yaparak³² 1919 yılında ilk stüdyo kayıtlarını yapmaya başlayan Rahmaninov, 1920 yılında Victor Talking Machine Company (bugünkü RCA Records [Radio Corporation of America] adlı kayıt firmasının önceki hali) şirketi ile anlaşır. Bundan sonra bir taraftan kendi eserlerini, diğer taraftan Mozart, Chopin, Schumann gibi başka bestecilerin eserlerini kaydetmeye başlar. Bu arada Rahmaninov, ailesi ile Ivanovka'da kurdukları düzeni yaşadıkları "yeni

²⁹ Bundan sonra verilen tüm tarihler güncel takvime göredir.

³⁰ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 215

³¹ A. g. k., 252

³² A. g. k., 252

dünya”da da oluşturur; evde davet vermek üzere çeşitli Rus misafirler çağırılır, Rus yaşam geleneklerini sürdürürler.³³

İlerleyen yıllarda Rahmaninov’un bestecilik yönünün aktif olmadığı dikkat çeker. Rahmaninov, sürekli konser veren ve stüdyo kayıtları yapan bir piyanist olarak etkin bir dönem geçirir. 1921-1926 yılları arasında piyano için yaptığı çeşitli uyarlamalardan başka yeni bir eser yazmaz. Bu uyarlamalar, Schubert’in, Mussorgski’nin eserlerinin yanısıra, Rahmaninov’un yakın dostu olan, dönemin en büyük keman virtüözlerinden Fritz Kreisler’in (1875-1962) eserlerinden yapılmıştır. Bu uyarlamaları Rahmaninov stüdyoda kaydetmiştir.

1926 yılında besteci, en son kendisine ait bir eser yazmasının üstünden geçen yaklaşık dokuz yıllık sessizliği bozup, Op. 41 sol minör 4. Piyano Konçertosu üzerinde çalışmaya başlar. Bu konçerto, Rahmaninov’un, en başta caz müziği etkisi olmak üzere, müzikal dilinde daha önce görülmeyen yenilikler içerir. Eser, 1927 yılının 18 Mart günü, 20. yüzyılın en büyük orkestra şeflerinden Leopold Stokowski’nin (1882-1977) yönetiminde Philadelphia Orkestrası’nın eşliğinde solist olarak kendisi tarafından ilk defa seslendirilir, ancak konçerto beğeni ile karşılanmaz. Aynı yıl tamamladığı Op. 42 Üç Rus Şarkısı adlı koro ve orkestra için eserinin ilk seslendirilişi de bu konserde yapılır ve bu eser konçertodan daha fazla beğeni ile karşılanır. 4. Piyano Konçertosu bestecinin de kendi eserine dair yaptığı özeleştiri sonucu 1928 yılında gözden geçirilir. Eserine son şekli ise ölümünden iki yıl önce, 1941 yılında verir.

1929 yılında Rahmaninov, yoğun tempoda geçen bir Avrupa turnesine çıkarak konserler verir. Bu yılda besteci, yalnızca Rimski-Korsakov’un Çar

³³ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 223

Saltan'ın Hikayesi adlı operasından ünlü “Balarısının Uçuşu” bölümünü piyano uyarlamaktan başka herhangi bir bestecilik çalışması yapmaz. Rahmaninov, yeni bir eser yazdığında; söz konusu dönemde müzik tarihinde Stravinski, Fransız Altılısı bestecileri, Schönberg, Berg, Webern, Hindemith, Bartók gibi besteciler tarafından gerçekleştirilen yenilikçi akımlara rağmen, müzikal dilini tonal çerçevede kullanmaya bilinçli şekilde devam eder. Çok farklı müzikal üslupta, fakat tonal çerçevede kalmak bakımından ortak durumda olan ve bestecilik kariyeri aynı nedenle durgunlaşıp sessizliğe bürünen, aynı dönemin bir başka önemli bestecisi Jean Sibelius'dur.

Rahmaninov, 1930 - 1939 yılları arasında yaz mevsimlerini geçirmek üzere İsviçre'de Luzern gölüne yakın bir bölgede Villa Senar'da (Senar: Sergey ve Natalya isimlerinin ilk hecelerini birleştirerek oluşturulmuş bir ad) bulunur.³⁴ Rahmaninov, solo piyano için son eserini; Op. 42 *Corelli'nin Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler*'ini 1931 yılında tamamlar. Aynı yıl, piyano yazısı ve formu ile ilgili memnuniyetsizlik duyması sonucu 2. Piyano Sonatı'nı gözden geçirir ve esere yeni bir şekil verir. Bach ve Mendelssohn'un eserlerinden yaptığı birer piyano uyarlamasının ardından Rahmaninov'un başyapıtlarından biri olan piyano ve orkestra için Op. 43 *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi* 1934 yılının 3 Temmuz ile 18 Ağustos tarihleri arasında tamamlanır. Eserin ilk seslendirilişi yine bestecinin solistliğinde, 7 Kasım 1934 tarihinde Leopold Stokowski yönetimindeki Philadelphia Orkestrası tarafından seslendirilir. Konserin hemen arkasından eser, aynı kadro tarafından stüdyoda kaydedilir.

Rahmaninov senfoni türünde son eseri olan Op. 44 la minör 3. Senfoni'sini 1935-1936 yılları arasında yazar. Stokowski yönetimindeki Philadelphia Orkestrası tarafından ilk seslendirilişi yapılan eser, izleyiciler ve eleştirmenler

³⁴ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 270

tarafından hem olumlu hem de olumsuz değerlendirmeler almıştır. Dünya çapında ve yoğun tempoda bir konser hayatı sürdüren Rahmaninov, 1939 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile İsviçre'den ayrılıp, temelli olmak üzere Amerika'ya geçiş yapar. Aynı yılın 8 Aralık günü, Rusya'da gerçekleştirdiği konserlerden beri ilk defa orkestra şefi olarak konser verir; 3. Senfoni'sini ve *Çanlar* adlı koral senfonisini Philadelphia'da yönetir. Önceden, 20 Nisan 1929 yılında Philadelphia Orkestrası ile *Ölümler Adası* adlı senfonik şiir ile Op. 34 No. 14 "Vokaliz" adlı şarkısının orkestra için düzenlemesini stüdyoda kaydeden Rahmaninov, 3. Senfoni'si ile bir orkestra şefi olarak bize ulaşan üçüncü ve son kaydını 11 Aralık 1939 tarihinde yapar.

Rahmaninov'un yazdığı son eser, orkestra için Op. 45 Senfonik Danslar'dır. Eser, bestecinin Amerika'daki yılları boyunca beraber en çok çalıştığı orkestra olan Philadelphia Orkestrası'na ve orkestranın o dönemdeki daimi şefi Eugene Ormandy'e (1899-1985) ithaf edilmiştir. Rahmaninov'un müzikal yaşamının özeti niteliğinde olan Senfonik Danslar, 1940 yılında yazılmıştır. Nostaljik bir his ile eserin birinci bölümünün sonunda, yıllar önce ona kriz yaşatan 1. Senfoni'sinden bir alıntı yer alır. Rahmaninov, Senfonik Danslar'ın tamamlayacağı son eser olacağının bilinci ile eserin son bölümünde, Op. 39 *Tüm Gece Arife* adlı koro eserinden bir alıntı yapıp, partisyona "Alliluya" (Tanrı'ya şükretmeyi ifade eden kelime) yazmıştır. Senfonik Danslar'ın ilk seslendirilişi, bestecinin eserini ithaf ettiği müzisyenler tarafından 3 Ocak 1941 yılında gerçekleştirilir.

Bundan sonra, Rahmaninov'un gerçekleştirdiği son etkinlikler: Bir resital turnesi, kendi konçertolarını ve Schumann'ın piyano konçertosunu³⁵ çaldığı orkestra eşlikli konserler, 4. Piyano Konçertosu'nun ve çeşitli piyano uyarlamalarının stüdyo kayıtları ile 1941 yılında Çaykovski'nin şan ve piyano

³⁵ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 370

için yazdığı Ninni'sinin piyano uyarlamasıdır. Bu uyarlamadan sonra Rahmaninov, yeni eser veya yeni bir uyarlama ortaya çıkarmamıştır.

Rahmaninov, doktorunun tavsiyesiyle 1942 yılında Amerika'nın doğu tarafına kıyasla daha sıcak iklimi olan Beverly Hills bölgesine taşınır. Bu arada, ailesinin haberi olup kendisinin haberi olmayacağı şekilde ileri derecede melanom (cilt kanseri) teşhisi konur.³⁶ Rahmaninov ve eşi, 1 Şubat 1943 yılında resmen Amerika vatandaşı olurlar.³⁷ Aynı yılın 11 ve 12 Şubat günlerinde verdiği son orkestralı konserlerinde Rahmaninov, Beethoven'in 1. Piyano Konçertosu ile kendisinin *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi*'sini seslendirir.³⁸ Chopin'in -cenaze marşını içeren- Op. 35 Piyano Sonatı'nı da seslendirdiği son resitalini ise 17 Şubat günü Knoxville'de verir.³⁹ Planlanan resital turnesine göre, vereceği dokuz adet resital daha vardır.

Sergey Rahmaninov, 70 yaşına varmadan dört gün önce, 28 Mart 1943 tarihinde Beverly Hills'de gözlerini dünyaya yumar. Gömülmek istediği yerin Villa Senar olduğunu ifade etmesine rağmen, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olumsuz şartlardan dolayı Rahmaninov'un cenazesi, New York'ta defnedilir. Bestecinin mezarı, New York'un Westchester ilçesinde yer alan Kensico Mezarlığı'ndadır.

³⁶ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 383

³⁷ A. g. k., 379

³⁸ A. g. k., 380

³⁹ A. g. k., 380

2. 2. Rahmaninov'un Eserleri

Sergey Rahmaninov, besteciliğinin yanısıra, kariyeri boyunca hem piyanist hem orkestra şefi olarak düzenli şekilde konserler vermiş ve stüdyo kayıtları yapmış çok yönlü bir müzisyendir. Yaptığı kayıtlarda yalnız kendi eserlerine değil, Bach'tan çağdaşı Skriyabin'in eserlerine kadar geniş bir dağarcığa yer vermiştir. Bu kısımda, Rahmaninov'un besteci tarafına yönelerek, eserlerine genel bir bakış sunulacaktır.

Rahmaninov, yaklaşık olarak her müzik türünde bir eser bestelemiştir. Opus numarası verdiği eser sayısı toplam kırk beştir. Piyano için yaptığı uyarlamalara ve öğrencilik ve gençlik döneminde yazdığı bazı eserlere opus numarası vermemiştir. Ayrıca, bestecinin üzerinde çalışmak üzere tasarlayıp sonuçlandırmadığı eserler de vardır.

Rahmaninov'un birer perdelik üç adet operası vardır: *Aleko* (opus numarası yoktur), Op. 24 *Cimri Şövalye* ve Op. 25 *Francesca da Rimini*. Standart opera dağarcığında yer almasalar bile, (özellikle *Aleko*'nun çok sayıda olmak üzere) stüdyo kayıtları yapılmış bu operaların her biri, bir saat uzunluğundadır. 1888 yılında tasarlanmış, ama yazılmamış *Esmeralda*; 1906 yılında Gustave Flaubert'in eserinden yola çıkarak düşünülen, ama operanın metnini yazacak uygun bir kişi bulunamadığından bestelenemeyen *Salammbô*⁴⁰ ve 1908 yılında Maurice Maeterlinck'in oyunundan yola çıkarak ilk perdesi bestelenen, ancak sonradan oyun metninin telif haklarını eline geçiren bir başka bestecinin aynı eser üzerine bir opera yazmasından dolayı tamamlanmayan *Monna*

⁴⁰ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 117-125

*Vanna*⁴¹ adlı operaları, bestecinin sonlanmayan projeleri arasındadır. Tüm bu bilgiler ile beraber, Rusya'da opera şefliği yapmasından anlaşılacağı üzere Rahmaninov, opera dünyasını seven bir bestecidir.

Bu durumla bağlantılı olarak, Rahmaninov'un korolu ve vokal eserlerinin kayda değer sayıda olması şaşırtıcı değildir. Bunlar başta Op. 35 *Çanlar* adlı solistler, koro ve orkestra için büyük boyutlu eseri olmak üzere, Op. 20 *Bahar* adlı bariton solist, koro ve orkestra için kantat ve Amerika'dayken yazdığı Op. 41 koro ve orkestra için *Üç Rus Şarkısı*, bestecinin eşlikli koro için bestelediği eserlerdir. Eşiksiz koro için Op. 31 *Aziz Yuhanna Krisostom Litürjisi* ile Op. 37 *Tüm Gece Arife* adlı eserler, müzik tarihinde Rus Ortodoks Kilisesi'nin dualarına yönelik yazılmış en ünlü müzikler arasındadır. Özellikle Op. 37 *Tüm Gece Arife*, özeleştirici yapması bilinen Rahmaninov'un kendisinin de hoşnut olduğu bir eserdir.⁴² Eşiksiz koro için yazılıp opus numarası verilmiş bir başka eser, Op. 16 kadın veya çocuk sesli koro için *Altı Koro Parçası*'dir.

Rahmaninov'un şarkıları, insan sesine yer verdiği diğer önemli alandır. Öğrencilik yıllarından itibaren şarkı yazmaya başlayan besteci, olgunluk döneminde en sonuncusu 1916 yılında olmak üzere yedi adet şarkı serisi bestelemiştir. Bu seriler, günümüzde şan dağarcığının sıklıkla yorumlanan şarkıları arasında yerini almıştır. Op. 34 serisinden 14 numaralı *Vokaliz* adlı şarkı, bestecinin kendi yaptığı orkestrasyon dışında, çeşitli çalgı birleşimleri (keman-piyano, viyolonsel piyano, piyanolu üçlü vs.) için defalarca uyarlanmış ve Rahmaninov'un en ünlü eserlerinden biri olmuştur.

⁴¹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 141

⁴² A. g. k., 284

Rahmaninov'un orkestra için yazdığı senfonik eserler arasında, öğrenciliği döneminden yalnız ilk bölümü tamamlanmış gençlik senfonisi dışında, Op. 13 re minör, Op. 27 mi minör ve Op. 44 la minör tonunda üç senfonisi vardır. Özellikle 2. Senfoni, bugün dünya çapında orkestralar tarafından konser programlarında sıklıkla seslendirilen bir eserdir. Üç senfoni de birbirinden çok farklı ses dünyası içerir. 1. Senfoni, bestecinin bu büyük müzik formundaki ilk girişimidir ve Rus müzik tarihinin kendisinden önceki büyük bestecilerinden Mussorgski, Rimski-Korsakov ve Çaykovski'nin eserlerinin etkilerini içerir. Dresden'de yazılan 2. Senfoni, bestecinin olgunluk döneminin eseridir ve tamamen kendisine özgü müzikal dilini yansıtır. Geç-romantik üslubun doğasında yer alan yoğun armoni ve renkli orkestrasyon teknikleri ile 1. Senfoni'nin natüralist ses dünyasına karşıtlık oluşturur. Rahmaninov'un Amerika dönemine denk gelen ve İsviçre'de Villa Senar'da tamamlanan 3. Senfoni, müzikal dili modern üsluba yönelmiş olmasıyla dikkat çekicidir. Bu bakımdan, senfoninin ilk seslendirilişi, Rahmaninov'un 2. veya 3. Piyano Konçertosu'ndaki yoğun romantizme alışkın dinleyicileri şaşırtmış ve eserin tam olarak anlaşılmasına neden olmuştur.

Rahmaninov'un orkestra için yazdığı diğer senfonik eserler; Op. 7 *Kaya* adlı fantezi ile Op. 12 *Bohem Kaprisi* adlı gençlik dönemi eserleri, olgunluk döneminde yazdığı *Ölümler Adası* adlı geç-romantik üslupta ve pesimist senfonik şiiri ve tamamladığı son eser olarak, Op. 45 *Senfonik Danslar*'dır. Rahmaninov, dönemin en ünlü koreograflarından Michel Fokine (1880-1942) ile *Senfonik Danslar* üzerine bir bale eseri ortaya çıkarmak için bir araya gelir. Besteci eseri piyanoda çalıp dinlettiğinde, Fokine heyecan duyar.⁴³ Ancak Fokine'in 1942 yılındaki ölümü nedeniyle, bu proje gerçekleşemez.⁴⁴

⁴³ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 360

⁴⁴ A. g. k., 376

Rahmaninov'un senfonik eserlerini incelediğimizde, yazıldıkları dönemin ruhunu yansıtan geç-romantik üslubun içerdiği uç noktalara varan ifade dışavurumu görürüz. Bu yoğun ifade biçiminin müziğe yansması bakımından Rahmaninov'un, çağdaşları olan Mahler, Respighi veya Richard Strauss gibi orkestrasyon ustalarından geri kalmayacak şekilde zengin bir tekniğe sahip olduğunu görürüz.

Bundan sonra incelenecek yapıtlarda, Rahmaninov'un piyano için yazdığı tüm türler incelenecektir. Bestecinin, konçerto türünde yazdığı beş eser vardır: Dört adet piyano konçertosu ve Op. 43 *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi*. Konçertolarının ilki Opus 1 numarasını taşır. Eser, 1891 yılına yazılmıştır, ancak 1917 yılında Rahmaninov, müziği baştan sona değiştirir ve yeniden besteler. Günümüzde bestecinin Op. 1 fa diyez minör 1. Piyano Konçertosu, bu şekli ile çalınır. Rahmaninov'un bozulan sağlığını düzeltten doktoru Nikolay Dahl'e ithaf edilen Op. 18 do minör 2. Piyano Konçertosu, bestecinin bugün en çok çalınan eserlerinden biridir. Aynı derecede üne sahip Op. 30 re minör 3. Piyano Konçertosu'nda Rahmaninov, 2. konçertosuna kıyasla daha yoğun armonik bir dil kullanır. Amerika'da yazılan Op. 40 sol minör 4. Piyano Konçertosu ise, üslup bakımından ilk üç konçertodan çok farklıdır. Orkestra eşliğinin senfonik bir havada olması, caz müziğinden etkileşim, bu farklılığın başlıca nedenleridir. Eser iki defa gözden geçirilmiş ve son şeklini 1941 yılında almıştır. Günümüzde, bu konçerto çalındığında 1941 partiyonu tercih edilir. Bu gözden geçirmeyi saymazsak, Rahmaninov'un piyano ve orkestra için yazdığı son eser, *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi*'dir. Tüm zamanların en büyük keman virtüözlerinden ve aynı zamanda besteci olan Niccolo Paganini'nin solo keman için 24 Kapris'inin sonuncusu üzerine yazılan Rapsodi, müzikte çeşitleme tekniğinin en üstün örneklerinden biri olarak bestecinin en çok çalınan eserlerinden biridir.

Rahmaninov oda müziği alanında az sayıda eser yazmıştır. Bestecinin, ilkinde Opus numarası vermediği, ikincisine Opus 9 numarasını verdiği *Ağıtsal Üçlü* adlı iki adet piyanolu üçlüsü vardır. Bu eserin müzik dili, bestecinin Çaykovski'nin la minör Piyanolu Üçlü'sünden edindiği etkilenimi içerir. Op. 19 sol minör Viyolonsel ve Piyano Sonatı, günümüzde viyolonselcilerin dağarcığında yer alan ve sıklıkla seslendirdikleri bir eserdir. Rahmaninov'un oda müziği alanında başka eserleri, iki piyano için *Fantezi-Tablolar* başlıklı Op. 5 ile Op. 17 Süit'ler ve Op. 11 *Six morceaux* (Altı Parça)'dır. Özellikle süitler, iki piyano dağarcığının en çok çalınan eserleri arasındadır. Gençlik döneminde yazılmış, fakat opus numarası verilmemiş iki adet yaylı çalgılar dördlüsü vardır. Yine aynı dönemde keman ile piyano ve viyolonsel ile piyano için opus numarası taşımayan ikişer parça yazılmıştır. Rahmaninov'un, yaşadığı dönemin en büyük keman virtüözlerinden Fritz Kreisler ile dostluğu ve onunla beraber yaptığı stüdyo kayıtları (Beethoven, Schubert ve Grieg'in eserleri), bestecinin oda müziğine dair ilgisinin bir başka göstergesidir.

Rahmaninov'un eserlerinin geriye kalan kısmı, solo piyano için yazılmış müziklerden oluşuyor. Gençlik döneminde yazdığı çeşitli kısa parçalardan sonra besteci, piyano için ilk serisini, Op. 3 *Fantezi Parçaları* adlı eserini 1892 yılında besteler. Aynı şekilde parçalar serisi halinde yazılan Op. 10 *Salon Parçaları* ile Op. 16 *Müzikal Anlar* adlı eserlerden sonra Rahmaninov, iki adet büyük boyutlu çeşitleme eserlerinin ilkinin; Op. 22 *Chopin'in Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler*'i besteler. Eser, Chopin'in Op. 24 Prelüdlere serisinden do minör 20 numaralı Prelüd'ü tema olarak içerir. Çeşitlemelerin ardından, Op. 23 Prelüdlere bestecinin ilk prelüd serisi olarak tamamlanır. Bach ve Chopin'in yazdıkları tüm tonlarda prelüd serilerinin izinde Rahmaninov, ikinci seri olarak Op. 32 Prelüdlere ile kendisinin serisini tamamlar. Bu dönemde, Dresden'de yazılan Op. 28 re minör 1. Piyano Sonatı'ndan sonra, Op. 33 *Études-Tableaux* adıyla ilk etüt serisini yazan Rahmaninov'un müzikal dili, romantik üsluptan modernizme yönelen bir girişim sergiler. Bu durum, Op. 36 si bemol minör 2.

Piyano Sonatı (ilk hâli) ile Op. 39 *Études-Tableaux* serisinde daha da net ortaya çıkar.

Rahmaninov'un Amerika'ya göç etmesinin ardından bestecinin üretkenliğinde bir azalma gözlenir. 2. Piyano Sonatı'nın müzikal form ve piyano yazısı ile ilgili memnuniyetsizlik hisseden Rahmaninov, 1931 yılında sonatı gözden geçirir ve yaklaşık on dakika sürelik kısaltma uygulayıp piyano yazısını teknik bakımdan -sonatın ilk yazıldığı şekilde, yazının yoğun polifonik hatlar ve teknik bakımdan çok güçlük içerdiği göz önünde bulundurulursa- bir nebze hafifletir. Sonat, bugün her iki şekli ile de çalınmaktadır. Hatta, bestecinin dostu ve onun eserlerinin en ünlü yorumcularından Vladimir Horowitz, sonatı dağarcığına kattığında ilk şekliyle çalmış ve ardından Rahmaninov'un gözden geçirdiği hâlini, eserin ilk hâli ile beraber ele alıp yeni bir "karma" alternatif okuma ortaya çıkarmıştır. Horowitz'in kendi düzenlediği bu şekli ile sonatı dinleyen Rahmaninov, bu alternatif çözümü olumlu karşılamıştır. 2. Sonat'ını gözden geçirdiği yıl Rahmaninov, ikinci büyük-çeşitleme formundaki eserini; Op. 42 *Corelli'nin Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler*'i tamamlayarak, solo piyano için (uyarlamaları hariç) son eserini yazmış olur.

Rahmaninov, bestecilik kariyeri boyunca piyano için çeşitli uyarlamalar yapmıştır. 1891 yılında, henüz öğrenciyken Çaykovski'nin *Uyuyan Güzeli* balesinden dört-el piyano için bir uyarlama yapmıştır. Aynı şekilde dört-el piyano için Aleksandr Glazunov'un 6. Senfoni'sini uyarladıktan sonra, solo piyano için ilk uyarlamasını yapar; Bizet'nin *L'Arlésienne* adlı sahne müziğinden *Minuet*'yi 1900 yılında uyarlar. Amerika'daki yıllarında stüdyoda kayıt yapmaya başlayan Rahmaninov, daha fazla uyarlamalar ortaya çıkarır; Bach, Schubert, Mendelssohn, Çaykovski ve Mussorgski'nin çeşitli eserlerinden başka, kendi iki şarkısının piyano uyarlamalarını yapar. Kemancı dostu Fritz Kreisler'in keman ve piyano için yazdığı minyatür parçalardan en ünlü iki tanesinin: *Liebesleid* (Aşk Acısı) ile *Liebesfreud* (Aşk Sevinci) adlı

parçaların piyano uyarlamaları içlerindeki ses dünyasının armonik bakımdan renkli olması ile tanınır.

2. 3. Rahmaninov'un Müzik Tarihindeki Konumu ve Piyanoya Bakış Açısı

Sergey Rahmaninov, tıpkı daha önce piyano için etüt yazan Chopin ve Liszt gibi piyanist tarafını aktif şekilde yaşam boyu sürdürmüş ve konserler vermiştir. Besteci, 1917 yılında anavatanı olan Rusya'yı terk edene kadar bu ülkede hem besteci, hem piyanist, hem de orkestra şefi olarak büyük ün kazanmıştır. Piyanist olarak verdiği konserlerin yanısıra; Hector Berlioz, Cesar Franck gibi orkestra müzikleri ile ünlü bestecilerin eserlerini; Çaykovski'nin *Yevgeni Onegin* veya Mussorgski'nin *Boris Godunov* operasını yönetecek kadar yoğun şeflik kariyeri de yapmıştır. Ne yazık ki, Rahmaninov'un şefliğinin nasıl olduğunu gösterecek tek belge, onun Philadelphia Orkestrası ile kaydettiği kendi 3. Senfonisi, *Ölümler Adası* senfonik şiiri ile ünlü Op. 34 No. 14 *Vokaliz*'inin orkestra uyarlamasını içeren plak kayıtlarıdır ve daha fazla kayıt bulunmamaktadır.

Buna karşılık, piyanist olarak yaptığı çok sayıda plak kaydı aracılığı ile (günümüz teknolojisi ile on kompakt diskte toplanan) Rahmaninov'un piyano çalışmaları hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. Bu kayıtlar, yalnızca kendi eserlerini değil, Bach'tan Debussy'e uzanan oldukça geniş bir dağarcığı içerir. 1918 yılında yapılan ve ses kalitesi çok iyi olmayan (ya rulo ile çalışan mekanik piyanoda, ya da akustik bir ortamda büyük boyutlu kalağa yapılan) kayıtlardan başlayarak, ölümüne bir yıl kala, 1942'ye kadar çok çeşitli stüdyo kayıtları gerçekleştirmiştir.

Bu kayıtlardan fark edileceği üzere Rahmaninov besteciliğinin yanı sıra piyanoda sergilediği aşkın üstünlükleri ile müzik tarihinin en büyük piyano virtüözleri arasında yer alır. Rahmaninov'un eğitim döneminden itibaren çok disiplinli olması ve besteciliğinde olduğu gibi piyanist tarafına yönelik olarak özeleştirel tutumu sayesinde, çalış tekniği bakımından ne denli mükemmellik seviyesine yükseldiğini anlamak için plağa kaydettiği Schumann'ın Op. 9 *Carnaval* (1834-1835) adlı eserini veya Chopin'in 2. Piyano Sonatı'nı (1839) dinlemek yeterli olacaktır. Kendinden başka bestecilerin eserini çalarken *kişisel* yorum getirmesi söz konusu olur; ancak yorumlama üslubunda çaldığı besteciye sadık kalmada dengeyi korur. Rahmaninov'un piyano çalış tekniğini daha derinlemesine inceleyecek olursak fark edebileceğimiz üstünlüklerden bir kaç tanesini şöyle sıralayabiliriz:

- Handel'in *Ahenkli Demirci* (1720) çeşitlemeleri yorumunda, klavsen çalma tekniğinin vazgeçilmez unsuru olan parmak artikülasyonunu piyanoda uygularken nasıl bu otantik çalgının kuruluşunu yakaladığını,
- Herhangi bir Chopin eserinde (Noktürn, Vals veya Mazurka gibi müziklerinde) *rubato* çalış, müzikal cümlelerin bütünlüğünü yok etmeyecek şekilde ve aynı zamanda doğaçlama yapar gibi bir serbestlik içinde olduğunu ve Chopin'in *cantilena* temalarını piyanoda nasıl insan sesi gibi tınlattığını,
- Beethoven'in do minör 32 Çeşitlemesi'nde (1806), bestecinin piyano yazısının karakteristik bir özelliği olarak orkestral renkleri nasıl ortaya çıkardığını,
- Kendi eserlerini yorumlarken, piyano yazısının en belirgin yönlerinden biri olan yoğun yatay çoksesliliği (kontrpuantal yazıyı), o yazıda söz konusu olan her bir partiyi, bir orkestra şefi gibi kontrol ederek ve bu kontrole göre ortaya çıkararak onlara kişilik kazandırdığını, bu arada bu yoğun ses dünyasında her detayın ortaya çıkabilmesi için pedalı nasıl ekonomik kullandığını duyabiliriz.

Piyano, Bach'ın yaşadığı dönemden başlayarak klavsenden bugünkü kuyruklu piyanoya kadar bir evrim geçirmiştir. 19. yüzyılda Chopin, Schumann, Liszt, Brahms veya Çaykovski gibi besteci-piyanistlerin piyanosu, günümüzün konser piyanoları ile aynı değildir; örneğin, çalgının sesi daha sınırlıdır, bir tuşa basıldıktan sonra sesin tınlama süresi günümüzün piyanosuna kıyasla çok daha kısadır ve bu nedenle sağ pedal kullanıldığında sesler yoğunluk içerisinde birbirlerine kulağı aşırı rahatsız edecek şekilde karışmazlar (bu nedenle Beethoven'ın orta ile son dönem piyano sonatlarında ve Liszt'in birçok eserinde bazen sağ pedalı yorumcuya kaldırtmadan, basılı tutmasını isteyerek uzun cümleler yazdığını ve özellikle fortissimo nüans söz konusu olunca, bunu tınıyı büyütmek için uyguladığını söylemek mümkündür). Fakat, günümüzün kuyruklu piyanosunun ilk örneklerini 20. yüzyıl başlarında görürüz. Steinway firmasının, kuyruklu piyanonun en iyi üreticilerinden biri olarak dünya çapında ün yaptığını ve Rahmaninov'un kayıtlarında Steinway marka piyanoyu tercih ettiğini biliyoruz.⁴⁵ Artık piyanonun ses yelpazesi önceden olmadığı kadar geniş olup, pedal hassasiyeti artıp çeyrek veya yarım pedal kullanma olanaklarını sunmaktadır. Dolayısıyla Rahmaninov, bugünün piyano sesine, tuş ağırlığına ve ölçüsüne, pedalın sistemine göre piyano eserlerini yazmıştır.

Bu durum olumlu bir sonuca işaret etmek ile beraber, başta Bach olmak üzere, Barok ve Klasik dönem bestecilerinin eserlerini yorumlamak ile ilgili çok farklı yol ayrımlarına neden olmuştur. Bu konuda akla gelen ilk örneklerden biri, Rahmaninov'un çağdaşı olan büyük İtalyan virtüöz Ferruccio Busoni'nin yaptığı çeşitli Bach uyarlamalarıdır. Bu uyarlamalar, Bach'ın yaşadığı Barok dönemin karakteristik müzikal özelliklerinden oldukça uzaklaşıp, modern piyanonun sunduğu üstünlüklere uygun "yeni fikirler" vermektedir. 2. Dünya Savaşı öncesi Bach'ın "Eşit Düzenli Klavye"sinin yapılan ilk plak kaydı Edwin Fischer'e aittir: Bu kayıtlarda klavsenin ses dünyasına büyük karşıtlık oluşturacak şekilde modern piyanonun geniş nüans paletini, pedal kullanımını

⁴⁵ Gregor BENKO, RACHMANINOFF ON RECORDS

duyarız (bu durum, 20. Yüzyılın ilk yarısında Bach'ın herhangi bir orkestra eserinin, piyano gibi evrimini tamamlayan çeşitli orkestra çalgılarında çalınmasında da geçerli olur ve bir Brandenburg konçertosu ya da bir kantat, “büyük” orkestra tınısı ile dinlenirdi). Ancak, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra müzikolojinin kaydettiği ilerleme ile Barok, Klasik ve Romantik dönem müziklerinin nasıl yorumlanması gerektiğine dair görüşler ortaya çıkmaya başladı.

Dolayısıyla günümüzde piyanistler, Bach'ın herhangi bir klavsen eserini modern bir çalgı olarak piyanoda yorumlarken, klavsen ya da org gibi Barok dönem çalgılarının ses dünyasına yakın kalmaya dikkat etmektedirler. Aynı dikkat, karakteristik farklarını ortaya çıkaracak şekilde Haydn, Mozart, Beethoven ve Schubert'in eserlerini yorumlarken de gösterilmektedir; örneğin Beethoven'ın yazdığı bir *fortissimo* ölçüyü, Rahmaninov'un müzik üslubuna uygun *fortissimo* nüansta çalmak düşünülemez. Bugün, piyanonun genel kapasite genişliğini göz önünde bulundurarak her besteciye stiline uygun şekilde yorumlamak, ilk dikkat edilecek konulardan biridir.

Rahmaninov'u müzik tarihinde yer aldığı, yaşadığı dönem içerisinde değerlendirecek olursak, onun hem besteci hem yorumcu olarak geç-romantik tarz ile düşünmemiz gerekir. İki dünya savaşına arka arkaya tanık olan Rahmaninov, Debussy'nin müzikte İzlenimciliğin en büyük isimlerinden biri olduğuna, Stravinski'nin başta Bahar Ayini olmak üzere modern üslubu ile yankı uyandırdığına, Skriyabin'in “Prometheus” dönemine özgü atonal yazı biçimine, Schönberg'in 12-ton sistemini bulması ve kendisi ile öğrencileri Berg ve Webern'in bu sistemi kullanmalarına da tanık olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında söz konusu olan bir çok atılım ile aynı dönemde yaşayan bazı besteciler ise, modern akımlara mesafeli bir duruş sergilemeyi ya da Sibelius veya Richard Strauss gibi tonalitenin sınırlarını zorlamak ile beraber, tonal yazı biçiminden kopmamayı tercih etmiştir.

Rahmaninov, bir besteci olarak yukarıda verilen son örneğe uygundur. Bu durum, hem piyano yazısına, hem yorumcu kimliğine; çalışına da yansır. Resital veren bir piyanist olarak Bach'tan başlayarak yaşadığı dönemin güncel müziğine kadar geniş bir dağarcığa sahip olan Rahmaninov 19. yüzyılın hem besteci hem piyanist olarak kariyer yapan Chopin, Liszt, Brahms gibi müzisyenler zincirinin devamı olarak sayılmalıdır. Ses kaydı teknolojisinin icat edilmesini görmedikleri için Chopin veya Liszt'in nasıl piyano çaldıklarını duyma olanağımız yoktur (bu dönemden yalnızca Brahms'ın çok kısa süreli iki adet kaydı vardır). Ancak kayıt teknolojisinin gelişmesine tanık olan Rahmaninov'un bıraktığı miras sayesinde, romantik dönemin besteci-piyanist zincirinin son halkası olarak onun hem kendisinin, hem Chopin ve Liszt'in eserlerini nasıl çaldığı bilinir. Rahmaninov, yaşadığı dönemin bestecileri arasında olduğu gibi, piyanistleri arasında da bir dönemin kapanışında yer alır. 1943 yılında besteci öldükten ve 2. Dünya Savaşı sona erdikten sonra bestecilik ve yorumlama sanatı çok farklı bir rota üzerinde yolunu sürdürecektir.

3. ETÜT FORMUNUN KISA TARİHÇESİ VE PİYANO İÇİN YAZILMIŞ ETÜT ÖRNEKLERİ

Fransızca bir kelime olan “Etüt” (“*Étude*”), çalışma anlamına gelir. Günlük yaşamda kullanılan bu kelime, aynı zamanda müzik tarihinde çeşitli bestecilerin kullandıkları bir kompozisyon türünün başlığıdır. Besteci burada çalgıya özgü yeni teknik kullanışlara, yeni ifade biçimlerine odaklı bir çalışma içine girer. Çalgıya yönelik kendi düşüncelerine ya da diğer eserlerinde kullandığı özelliklere yorumcuyu aşına hale getirmek de söz konusudur. Bir etüt, bestecinin ele aldığı çalgının doğasına yönelik arayışların yanısıra, o etüdü çalacak yorumcunun teknik olanaklarını geliştirmeye yönelik amaç içerir. Etütler, kesintisiz tek bölümden oluşan, kısa süreli çalgısal bir müzik türüdür. Müzik tarihinde bu tür kompozisyonlar genellikle bir seri oluşturacak şekilde oluşturulur (Chopin’in iki cilt halinde yazdığı toplam 24 etüt, Liszt’in 12 etüdü, Debussy’nin 12 etütten oluşan serileri gibi). Yalnız, Schumann’ın Op. 13 Senfonik Etütler başlıklı eseri, form bakımından bir istisna oluşturmaktadır; eser, bir tema üstüne çeşitlemeler şeklinde tasarlanmıştır ve her bir çeşitleme aynı zamanda etüt işlevini görmektedir. Nitekim, bir konser programında yorumcu bu etütlerden birini ya da bir kaç tanesini eserin içinden ayırıp seslendiremez, çünkü bu eser bir bütünlük oluşturmaktadır (Chopin, Liszt, Debussy, Skriyabin, Rahmaninov gibi bestecilerin etüt serilerinin tamamını çalmak gibi bir zorunluluk yoktur). Bu yüzden, Schumann’ın Senfonik Etütler’ine bu eser çalışmasında yer verilmemiştir.

Etütlere dair müzik tarihinde yer alan ilk örnekler, bu başlığı taşımamak ile birlikte amaç bakımından benzerlik gösterirler ve *etüt* adı verilen bu çalgısal türün atası olarak nitelenebilir. İlk dikkat çekici örneklerden biri, Johann

Sebastian Bach'ın (1685-1750) dört ciltte topladığı *Clavier-Übung* (Almanca "klavye çalışması") adlı eser serisidir. Bach, bu eser serisinin birinci, ikinci ve dördüncü cildini klavsen için; üçüncü cildi ise org için yazmıştır. Serinin ilk cildinde klavsen için altı Partita (basımı 1731); ikinci cildinde yine klavsen için İtalyan Konçertosu ve Fransız Uvertürü (basımı 1735); org için yazılmış olan üçüncü cildinde bir prelüd, bir füg, *Kyrie* ve *Gloria* düzenlemeleri, koraller ve düetler (basımı 1739); dördüncü cildinde ise klavsen dağarcığının en büyük çaplı eserlerinden biri olan *Goldberg Çeşitlemeleri* (basımı 1741) yer alır. Özellikle, serinin son cildini oluşturan (bugün yalnız klavsende değil; piyanoda da seslendirilen) *Goldberg Çeşitlemeleri*, genel olarak klavyeli çalgılar dağarcığında yer alan eserler arasında, teknik bakımdan en güç seviyede yer alan "çalışma" örneklerinden biridir.

Etüt adının besteci tarafından kullanıldığı şekilde yazılan ilk "çalışma" örnekleri ise 19. yüzyılın ilk yıllarına denk gelir. Söz konusu örneklerde kullanılan klavyeli çalgı Bach'ın döneminde var olan klavsen değil, piyanodur. 19. yüzyılda bir çok piyanist-besteci, piyanonun teknik olanaklarının sunduğu geniş yelpazeyi değerlendirmiş ve "etüt" adı verilen kompozisyon türü, bu konuda gerçekleştirdikleri arayışlara dair özel bir alan haline gelmiştir.

Etüt başlığını taşıyan ilk örnekler arasında, İngiliz piyanist-besteci Johann Baptist Cramer'in (1771-1858) piyano için etüt serileri yer alır. Cramer'in hocası İtalyan piyanist-besteci Muzio Clementi'nin (1752-1832) en ünlü eserlerinden biri, piyano için pedagojik bir çalışma niteliğinde yazılmış ve yaşadığı dönemin piyano yazısının sınırlarını genişletmeyi amaç edinen *Gradus ad Parnassum* (1817-1826) adlı yüz etütten oluşan üç ciltlik eseridir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 1.1). Beethoven'in hocası olarak tanınan ünlü piyanist-besteci Carl Czerny'nin (1791-1857) etütleri, günümüzde piyano eğitiminin başlangıç seviyesinde sıklıkla kullanılan eserlerdir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 1.2).

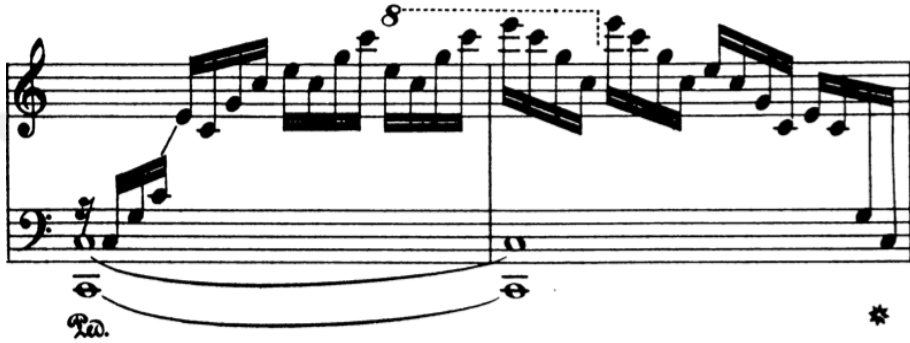
Örnek 1.1: Clementi: Gradus ad Parnassum, 1. Cilt No. 16

Örnek 1.2: Czerny: Başlangıç Seviyesi için Pratik Alıştırmalar, Op. 599 No. 98

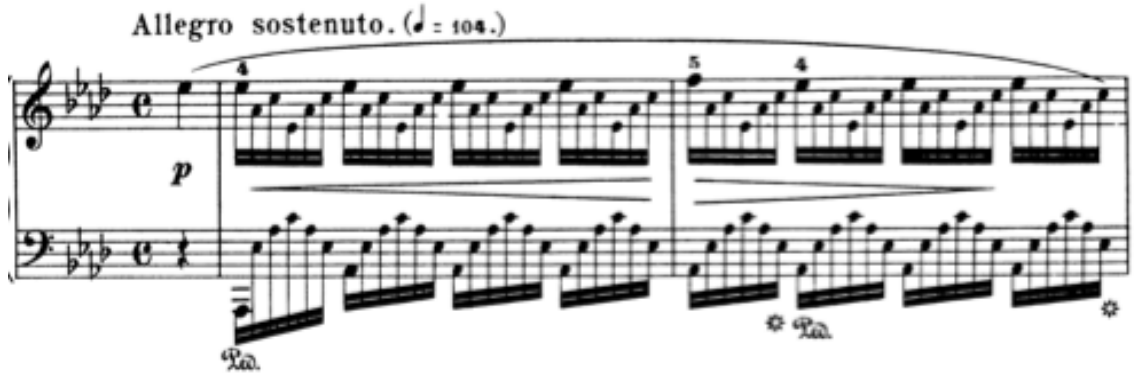
Ancak, yukarıda konusu geçen etütler, yorumcunun teknik olanaklarını geliştirmek amacıyla yazılmış çalışmalar olmanın ötesine geçmemiştir; bu eserlerin, bir konser piyanistinın resital programında seyirciye çalması uygun müzikler olmayacağı bir gerçektir. Bunun nedeni, bu etütlerin ilk hedef noktasının teknik çalışma olması ve müzikal derinliğin herhangi bir bağımsız piyano parçasında (Beethoven'ın Op. 119 ve Op. 126 Bagatel serisi ya da Schubert'in Impromptu serileri gibi) olduğu gibi aranmamasıdır. Etüt türünün bir konser parçası niteliğini kazanması, 19. yüzyılın en büyük piyanist-bestecilerinden Fryderyk Chopin'in sayesinde gerçekleşmiştir. Chopin, Op. 10

(1833), Op. 25 (1837) ve “Üç yeni Etüt” (*Trois nouvelles études*, 1839) ile beraber toplam yirmi yedi etüt yazmıştır. Bu etütler, teknik bakımdan yorumcu için o zamana dek sık karşılaşılmayan güçlükler içerir ve daha büyük bir yenilik olarak, konserlerde çalınabilmesini sağlayan müzikal öğeler (armoni, kontrpuan) içerir.

Örnek 1.3: Chopin: Etüt: Op. 10 No. 1 Do Majör

Örnek 1.4: Chopin: Etüt Op. 25 No. 1 La bemol Majör

Romantik dönemin bir başka en büyük piyanist-bestecilerinden Franz Liszt (1811-1886), 1826 yılında henüz on beş yaşındayken Majör ve minör tonlardan 12 Etüt yazmıştır; ancak, bu etütleri 1837 yılında (Chopin'in ikinci etüt serisini yazdığı yıl) gözden geçirmiş ve piyano dağarcığında teknik bakımdan yazılmış en güç etüt serilerinden birini “12 Büyük Etüt” başlığını

vererek tamamlamıştır. Bu seri, 1852 yılında basılan ve gözden üçüncü defa geçirilmiş hali ile 12 Aşkın Etüt (*Transcendental Études*) başlığı ile, bestecinin hocası Carl Czerny'e ithaf edilmek üzere son şeklini alır. Üçüncü etüt serisi, ikinci basımdaki teknik seviye ile kıyaslanacak olursa daha az nota yoğunluğu içerir (Örnek 1.5, 1.6 ve 1.7'de bu üç değişik okumanın karşılaştırması yapılabilir). Liszt'in 12 Aşkın Etüt serisi, müzik dışı konulardan, temalardan ilham içerir ve Chopin'in etütleri gibi, günümüzde resital programlarında sıklıkla çalınmaktadır.

Örnek 1.5: Liszt: Majör ve minör tonlardan 12 Etüt, No. 2 la minör

Örnek 1.6: Liszt: 12 Büyük Etüt, No. 2 la minör

The image shows the beginning of Liszt's '12 Büyük Etüt, No. 2 la minör'. The score is in 3/4 time, marked 'Tempo giusto' and 'delicatamente'. The key signature is one flat (B-flat). The piece is in the minor mode. The score is written for piano and includes dynamic markings such as 'sec.', 'ff', 'p', and 'ten.'.

Örnek 1.7: Liszt: 12 Aşkın Etüt, No. 2 la minör

The image displays a musical score for Liszt's 12 Aşkın Etüt, No. 2 in A minor. The score is written for piano and consists of two systems. The first system shows the beginning of the piece with a treble and bass clef, a 3/4 time signature, and a key signature of one flat. The tempo is marked 'molto cresc.' and the dynamics are 'ff' and 'p'. The second system continues the piece with a treble and bass clef, a 3/4 time signature, and a key signature of one flat. The dynamics are 'p' and 'ff'.

Charles-Valentin Alkan (1813-1888), Chopin ve Liszt'in çağdaşı ve arkadaşı olan, müzik tarihinin az bilinen bestecilerinden biridir. "Piyanonun Berlioz'u" sıfatı ile ünlünen Fransız bestecinin, teknik bakımdan yorumcuya oldukça yoğun güçlükler öngörerek yazdığı piyano eserleri arasında iki etüt serisi yer alır. Op. 35 "Bütün Majör tonlarda Etütler" (1848) ve Op. 39 "Bütün minör tonlarda Etütler" (1857), müzik tarihinde tüm tonalitelerin kullanımıyla yazılmış eser serileri arasında yerini almıştır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 1.8 ve 1.9).

Örnek 1.8: Alkan: Bütün Majör tonlarda Etütler, Op. 35 No. 7 Mi bemol Majör

L'istesso tempo.

ff
Ped.

f
Ped.

Örnek 1.9: Alkan: Bütün minör tonlarda Etütler, Op. 29 No. 12 mi minör

XV.

ff

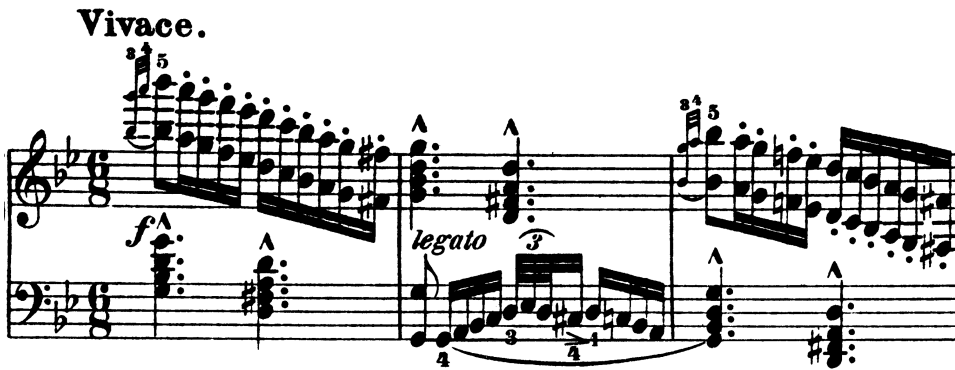
f

Romantik dönem müziğinde piyano için çok sayıda başyapıt yazan Alman besteci Robert Schumann (1810-1856), etüt türüne örnek olarak aynı dönemin ünlü keman virtüözü ve besteci Niccolò Paganini'nin keman için Op. 1 Kapris'lerinden on iki tanesini seçmiş ve piyanoya uyarlamıştır. Paganini'nin Kapris'leri, keman için teknik bakımdan çalması çok güç olmasıyla ünlüdür. Schumann, bu Kapris'lerin arasından seçtiklerini piyano için etüt biçiminde uyarlamış ve bunları, Op. 3 ve Op. 10 eser numaraları altında toplamıştır. Bu etütlerde Schumann, Paganini'nin yazısındaki çalgı kullanımına yönelik teknik zorlukları hafifletmeden piyanoya aktarmıştır.

Örnek 1.10: Paganini: 24 Kapris, Op. 1 No. 10 sol minör

Örnek 1.11: Schumann: Paganini'nin Kaprisler'i üzerine Konser Etütleri, Op. 10 No. 3

Müzikte romantik dönemin en ünlü piyanist-bestecilerinden bir başkası olarak Johannes Brahms (1833-1897), piyano için beş etüt yazmış, fakat bir “opus” numarası vermemiştir. Bunun nedeni, bestecinin yazdığı etütlerin Carl Maria von Weber (1786-1826), Fryderyk Chopin ve Johann Sebastian Bach’ın eserlerinden uyarlamalar olmasıdır. Özellikle, uyarlamak üzere seçtiği Chopin eserinin Op. 25 Etütler serisinden ikinci etüdün olması dikkat çekicidir.

Örnek 1.12: Chopin: Etüt, Op. 25 No. 2 fa minör

Örnek 1.13: Brahms: 5 Etüt No. 1: Chopin'in Etüdü

Brahms'ın piyanoda teknik olanakları aradığı eserler arasında Op. 35 *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler*'i anılmalıdır. Bestecinin piyano için yazdığı teknik bakımdan en güç sayfaları içeren bu eseri Brahms, her bir çeşitlemede farklı teknik zorluğu ele alır. Bu çeşitlemeler bir etüt uzunluğunda değildir; ancak etüt türünün karakteristik özelliklerini taşır. Besteciliğinin

yanısıra konser veren bir piyanist olarak Brahms, kendisinin ve öğrencilerinin çalma tekniğini geliştirmesi için 51 Alıştırma yazmıştır. Franz Liszt de bu amaçla çeşitli alıştırmalar kağıda aktarmıştır. Bu alıştırmalar hem piyanistin çalma tekniğini geliştirmeyi amaç edinen, hem de bestecinin piyano için yazdığı eserlerdeki türlü zorluklara yönelik hazırlık nitelikli çalışmalardır.

Örnek 1.14: Brahms: 51 Alıştırma No. 9a

Besteciler için etütler, yalnız çalgının ve yorumcunun teknik olanaklarını genişletme amacını gütmaz. Etütler, söz konusu olan çalgı için kompozisyon yazma tekniğinde çeşitli arayışlara olanak vermektedir. Beethoven Bagatel'lerinde veya Schubert Impromptu'lerinde, senfoni ya da sonat gibi büyük formda eserler yazarken sergileyemedikleri rahatlığı (kompozisyon tekniklerinde çeşitli arayışlara minyatür formda çalışmaya girişmenin rahatlığı), küçük formlarda daha iyi sergileyebilmiş ve bu yolla daha büyük formda yapacaklarının denemelerini küçük formlarda yapabilmişlerdir. Bu *oyun alanı*, Chopin'in sayesinde özel bir boyut kazanır. Artık etüt, Chopin'den itibaren yalnızca parmak alıştırması olmayıp konserde çalınabilir bir eser türü haline gelmiştir.

Bu konuda Chopin'in eserlerinden çeşitli örnekler verilebilir. Op. 10 serisinden 11 numaralı etüt, bestecinin Op. 28, 19 numaralı prelüdüne alıştırmaya niteliğindedir. Kullanılan tonalitelerin aynı olması dikkat çekicidir.

Örnek 1.15: Chopin: Etüt, Op. 10 No. 11 Mi bemol Majör

F. CHOPIN. Op. 10, N° 11.

Allegretto. (♩ = 76)

* * * * *

Örnek 1.16: Chopin: Prelüd, Op. 28 No. 19 Mi bemol Majör

F. CHOPIN. Op. 28, N° 19.

Vivace.
legato

* * * * *

20. yüzyılın ilk yarısında etkin olan, müzikte gelişen modern akımlara karşın Geç-romantik stilde eser yazmayı tercih eden, 19. yüzyılın büyük piyanist-besteci çizgisinin devamı olan Sergey Rahmaninov, çalgısal etüt türünde önemli örnekler veren besteciler arasındadır. Rahmaninov'un yazdığı Op. 33 ve Op. 39 *Études-Tableaux* serileri, piyano için yazılmış etütlerde, tıpkı bestecinin ilham aldığı Chopin ve Liszt'in kendi etütlerinde uyguladığı gibi

teknik bakımdan yenilik arayışı vardır. Bu eserler, eser çalışmamın devamında detaylarıyla incelenmiştir.

Etüt türüne piyano dağarcığında önemli örnekler kazandıran 20. yüzyılda yaşamış besteciler arasında 12 etütten oluşan bir seri yazan Claude Debussy (1862-1918), aynı zamanda bir konser piyanistinin dağarcığına sahip olan Béla Bártok'un (1881-1945) Op. 18 üç etüdü, aynı şekilde aktif bir piyanist olan Sergey Prokofiev'in (1891-1953) ilk dönem eserlerinden Op. 2 dört etüdü ve besteciliğinin ilk döneminde yazdığı dört etüt ile İgor Stravinski (1882-1971) ve yazdığı en ünlü eserler arasında yer alan, günümüz piyano yazısına yepyeni bir yön veren, son cildi tamamlanmamış üç cilt etüt serisi ile György Ligeti (1923-2006) anılmalıdır.

4. ÉTUDES-TABLEAUX SERİLERİ

Bu kısımda, bestecinin *Études-Tableaux* serilerinde yer alan bütün etütlerin analizi yapılmıştır. Ayrıca, bu serilerin bestelenme sürecine dair bilgiler ve yayımlanması sırasında gerçekleşen problemlerin açıklaması sunulmuştur.

4. 1. Études-Tableaux Serilerine Genel Bakış

Sergey Rahmaninov, besteciliğinin ilk yıllarından itibaren başlayarak solo piyano için çeşitli parça serileri yazmıştır. İlk seri, bestecinin en ünlü eserlerinden biri olan do diyez minör Prelüd'ü içeren Op. 3 *Morceaux de fantaisie*'dir (Fantezi Parçaları). Op. 10 *Morceaux de salon* (Salon Parçaları) adlı bir başka seriden sonra, içinde altı parça bulunduran ve Franz Schubert'in aynı adlı eserine denk gelen (fakat karakter bakımından Schubert'ten çok farklı olan) *Six moments musicaux* (Müzikal Anlar) adlı Op. 16 seri gelir.

Rahmaninov, Op. 3 serisindeki prelüdünün devamını getirmek üzere iki seri halinde Prelüd'ler tamamlar. Op. 23 ilk seri, önceden yazılan do diyez minörün dördüncü derecesinde; fa diyez minör tonda prelüd ile açılır. Op. 32 ikinci serinin son prelüdü de, söz konusu do diyez minör prelüdün karamsar karakterine karşıtlık oluşturacak şekilde olumlu bir havadadır ve bu karşıtlığı vurgularcasına Re bemol Majör tonundadır. Bestecinin 1917 yılında Rusya'yı terk etmesinden önce solo piyano için tamamladığı son iki seri ise *Études-Tableaux* (Etüt-Tablolar) başlıklıdır. Bundan sonra Rahmaninov'un yaşamının

sonuna kadar solo piyano için (çeşitli bestecilerden ve kendi eserlerinden yaptığı uyarlamalar hariç) yazdığı son büyük boyutlu eser, Op. 42 *Corelli'nin Bir Teması Üzerine Çeşitlemeler*'dir.

Rahmaninov, ilk etütlerini 1911 yılında, Op. 32 prelüd serisinden hemen sonra yazmaya başlamıştır. 1917 yılına kadar zaman aralıkları vererek tamamladığı bütün *Études-Tableaux* süreci ile aynı anda Rusya politik bakımdan ülke tarihinin en karmaşık dönemlerinden birini geçirmektedir. Çarlık Rusya'sı dönemi son bulur ve devrim aracılığı ile yerini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasına bırakırken Rahmaninov ülkeden göç etmek üzere Avrupa'ya yola çıkar. Rahmaninov'un Rusya'yı terk etmeden önce verdiği son konserler aracılığıyla, orduda yaralanan veya hapis yatanlara maddi yardım sağladığını eklemekte ve daha sonra yerleşme düzenini kurup yaşamının geri kalan dönemini Amerika'da geçirmek ile beraber son nefesine kadar Rusya'ya özlem duyduğunu ve bu hissini eserlerine yansıttığını hatırlamakta fayda var. Son etütlerini yazdığı dönemde, bestecinin Op. 38 altı şarkısını yazması ve İsveç üzerinden göçünün son durağı olan Amerika'ya gidiş süreci söz konusudur. Bundan sonra, solo piyano için başka bestecilerin eserlerinden çeşitli uyarlamalar yapar ve 1926 yılında yazacağı (Amerikan yaşam biçimini çok net şekilde müzikal diline yansıttığı, bu bakımdan caz müziği etkisini yoğunlukla içeren) 4. Piyano Konçertosu'na kadar piyano için büyük çaplı bir eser yazmayacaktır.

1911-1917 yılları arası gerilim dolu bir dönemde yazılan bu etütlerin, bestecinin prelüd serilerine kıyasla daha fazla ciddiyet ve koyu renkler içerdiği farkedilir. Bestecinin ününün artmasını ve yayılmasını sağlayan eserleri arasında yer alan Op. 18 numaralı ikinci ve Op. 30 numaralı üçüncü piyano konçertolarından sonra, müzik dilinin, dönemin söz konusu olan modern müzik akımlarından etkiler içermeye başlaması özellikle *Études-Tableaux* serilerinde oldukça belirgin bir hal alır. İncelemede daha derine inilecek olursa, iki seri

arasında da farklar söz konusudur; ikinci seride Rahmaninov'un en karamsar ruh haliyle uç noktada dışavurumculuğa başvurmasının piyano yazısına yansıdığını belirtmek gerekir. Toplam onyediyane olan *Études-Tableaux*'lardan yalnızca üç tanesi Majör tondadır. İkinci veya üçüncü piyano konçertoları, ya da prelüdlarinde genel dinleyici kitlesine hitap eden romantik tarz yerini daha içe kapanık, bestecinin iç dünyasını daha açıkça yansıtan ve bu bakımdan dinleyici kitlesi için daha ağır havası olan bir ses dünyasına bırakmıştır.

Rahmaninov, etütlerinin tamamına *Études-Tableaux* başlığını vermiştir. *Tableaux* başlığına yönelik besteci, nota üzerinde herhangi bir açıklama yapmamıştır. Bunun nedeni Rahmaninov'un yorumcudan hayal gücünü harekete geçirmesini öngörmesidir. Bununla beraber, şöyle bir kanıt elde bulunuyor: 1930 yılında dönemin büyük orkestra şeflerinden Sergey Kussevitzki, orkestrasyon ustalığı ile tanınan ünlü İtalyan besteci Ottorino Respighi'ye bir sipariş vererek Rahmaninov'un etütlerinden bir seçkiyi orkestraya uyarlamasını ister. Rahmaninov ile Respighi arasında gerçekleşen iletişim sırasında beş etüt seçilir ve seçilen etütlerin içerdiği soyut konuya, ilham kaynağına dair Rahmaninov açıklama yapar. Bu açıklamalara göre Respighi, yaptığı orkestra uyarlamasında bu başlıkları ekler; Op. 33 serisinden 6 numaralı etüt "Bir Panayır sahnesi", Op. 39 serisinden 2 numaralı etüt "Deniz ve Martılar", 6 numaralı etüt "Kırmızı başlıklı kız ve Kurt", 7 numaralı etüt "Cenaze Marşı" ve 9 numaralı etüt "Oryantal Marş" başlıklarını taşır.⁴⁶ Geriye kalan etütlerde bunlar gibi çeşitli soyut fikirler, manzaralar veya olaylar yorumcu tarafından keşfedileceği gibi, müzik kendi ifadesini belli bir konuya bağlı olmaksızın ortaya koyar.

⁴⁶ Dominik RAHMER, **RACHMANINOW: ÉTUDES-TABLEAUX, ÖNSÖZ, VII**

Rahmaninov, Op. 33 *Études-Tableaux* serisini 1911 yılının yazında yazmıştır. Etütler, bestecinin Ivanovka'daki evinde (Moskova'nın güneydoğu yönünde yer alan nezih bir bölgede) bestelenmiştir. Bu serinin ilk halinde, dokuz adet etüt yer almaktadır. Önce notaları basımcıya vermeye çekinen Rahmaninov, seçtiği etütleri konserlerinde çalmaya başladıkça çeşitli değişiklikler ve düzeltmeler yapar. 1913 yılında Rahmaninov, notaları basımcıya vermeye karar verir, ancak son anda 3, 4 ve 5 numaralı etütleri seriden çıkarır. 1914 yılında Rahmaninov'un beraber çalıştığı basımcısı Alexander Gutheil, Op. 33 serisini yayımladığında, notanın kapağında halen dokuz etüdün yer aldığı yazılıdır. Buna göre, bu seride etütlerin sıralanması şu şekildedir:

1. fa minör
2. Do Majör
3. do minör (basılmamıştır)
4. la minör (basılmamıştır)
5. re minör (basılmamıştır)
6. mi bemol minör
7. Mi bemol Majör
8. sol minör
9. do diyez minör

Basılmayan kısımlar arasından 4 numaralı la minör olan etüdü Rahmaninov gözden geçirir ve son halini vererek eserin Op. 39 serisinin 6 numaralı etüdü olarak yer almasına karar verir. 3 numaralı do minör ile 5 numaralı re minör etütler ise Rahmaninov'un yaşamı boyunca basılmamış halde saklı kalmıştır. Bu iki etüt, bestecinin ölümünden sonra 1948 yılında Moskova'da yayımlanmaya başlayan Rahmaninov Külliyesi'nin basımı sırasında gün ışığına çıkarılır. Bunun ardından, New York'ta Leeds Music adlı bir basım şirketi bütün etütleri yayımladığında "ilk eksiksiz basım" duyurusunu yapar ve

Op. 33 serisinde Rahmaninov'un isteğine göre altı etüt yer alacakken rakam sekize çıkar.⁴⁷ Bu haliyle Op. 33 serisinde numaralama şu şekildedir:

1. fa minör
2. Do Majör
3. do minör (besteci seriden çıkarmıştır)
4. re minör (besteci seriden çıkarmıştır)
5. mi bemol minör
6. Mi bemol Majör
7. sol minör
8. do diyez minör

Bugün halen konser programlarında ve yapılan stüdyo kayıtlarında Op. 33 serisi çalındığı zaman, numaralamayı sekiz etütten oluştuğu hali ile yapmak geçerli hale gelmiştir. Oysa Rahmaninov'un isteğine göre bu seri altı etütten oluşmalıdır ve seriye nota basımcıları tarafından sonradan yerleştirilen üçüncü ve dördüncü etütler çalınmamalıdır. Günümüzün ünlü nota basım şirketlerinden G. Henle Verlag, 2014 yılında basıma sunduğu bütün *Études-Tableaux* notasında Rahmaninov'un bu isteğine sadık kalarak Op. 33 serisini altı etüt halinde sıralamış, bestecinin seriden çıkardığı üçüncü ve dördüncü etütlere ise notanın ek kısmında yer vermiştir.

⁴⁷ Dominik RAHMER, **RACHMANINOW: ÉTUDES-TABLEAUX, ÖNSÖZ**, VI-VII

4. 2. Op. 33 Études-Tableaux Serisi

Bir önceki bölümde belirtilen Op. 33 *Études-Tableaux* serisinin numaralandırılması ile ilgili sorundan yola çıkarak ve bestecinin isteğine uygun olarak, bu serinin analizi altı etüt sıralaması ile yapılacaktır. Ayrıca, Rahmaninov'un her etütte hangi tabloyu betimlediğine dair kesin bir bilgi vermediğini ve söz konusu tabloların, yorumcunun hayal gücü aracılığı ile anlaşılmasını öngördüğünü göz önünde bulundurarak, etütlerin betimledikleri konulara açıklık getirmeye çalışırken, kendi algılayış ve izlenimlerimi aktaracağımı da belirtmek isterim.

No. 1, fa minör

Bütün serinin açılış müziği işlevini gören bu etüt, Rahmaninov'un piyano için yazdığı diğer serilerden oldukça farklı bir ses dünyasına giriş niteliğindedir.

Örnek 2.1: Etüt-Tablo Op. 33 No. 1, ölçü 1-4

The image shows the first four measures of the piano introduction for Op. 33 No. 1. The music is in F minor (three flats) and 4/4 time. The tempo and mood are indicated as 'Allegro non troppo molto marcato'. The right hand plays a steady eighth-note accompaniment, while the left hand has a more active bass line. Dynamics include 'f' (forte) and 'dim.' (diminuendo). The score is written on two staves: a treble clef staff for the right hand and a bass clef staff for the left hand.

Tempo *Allegro non troppo* olarak belirlenmiştir ve kütle halinde duyulan akor serisinin eşlik ettiği uzun soluklu bir tema etüdün ana malzemesini oluşturur. Müzikal karakterinde “demir” sağlamlığı ve temanın tonal yazıdan ziyade modal yazıya uygun olması ile Rus hissiyatı dikkat çeker. Karakter bakımından tam olarak aynı yazı biçimini içermemesi ile birlikte, Modest Mussorgski’nin *Bir Sergiden Tablolar* (1874) adlı ünlü piyano eserinin “Yürüyüş” başlıklı ilk bölümünü andırdığını düşünmekle çok ileri gitmiş olacağımı zannetmiyorum. Ölçü sayılarının değişimi bu tezi destekleyecek kanıtlardan biri olabilir.

Örnek 4.2: Mussorgski: Bir Sergiden Tablolar: 1. Yürüyüş, ölçü 1-8

Allegro giusto, nel modo russo, senza allegrezza, ma poco sostenuto

The musical score is presented in two systems. The first system contains measures 1 through 4, and the second system contains measures 5 through 8. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The tempo marking is 'Allegro giusto, nel modo russo, senza allegrezza, ma poco sostenuto'. The score begins with a forte (f) dynamic marking. The melody in the right hand is characterized by a steady, rhythmic pattern of eighth notes, while the left hand provides a simple harmonic accompaniment with chords and single notes.

Örnek 4.3: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 1, ölçü 18-33

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau Op. 33 No. 1, measures 18-33, is presented in four systems. The first system shows the right and left hands with dynamic markings *mf* and *dim.*. The second system continues with *p*, *dim.*, *pp*, and *mf*. The third system features *dim.*, *pp*, *mp*, and *dim.*. The fourth system concludes with *per dendo* and *p*. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Etüdün formu kabaca A-B-A olarak belirlenebilir; A kısmının uzunluğuna kıyasla kısa süren B kısmı A'nın "tekdüze" sağlamlığına zıt bir karakterdedir. Bir soru-yanıt halinde diyalog içeren bu kısımda, soru lirik bir karakterde, yanıt ise A kısmını hatırlatan kararlılıktadır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.4).

Örnek 4.4: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 1, ölçü 34-37

Yalnızca sekiz ölçü süren bu orta kısmın ardından A kısmına yapılan dönüşte etüdün *fortissimo* doruk noktasına ulaşılır.

Örnek 4.5: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 1, ölçü 42-51

Etüdün bitiriş kısmında, Rahmaninov'un müziğinin belirgin özelliklerinden biri olarak çan sesleri betimlemesi yer alır.

Örnek 4.6: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 1, ölçü 62-66

Bu etüdün teknik bakımdan amacı orkestral renklerin aranabileceği polifonik renk ayrışmalarını ortaya çıkarmaktır. Ayrıca piyanistin ritmik sağlamlığı ve genel olarak *forte* nüans içinde akan bu etüdün çalınışında güçlü ses çıkarırken kontrollü olunması, tekniği geliştiren diğer amaçlar olarak söylenebilir.

No. 2, Do Majör

Bu etüt, tonalitesi Do Majör olarak belirlenmek ile beraber, bitiriş kısmına kadar Do Majör'den ziyade do minör tonunun yazıyı etkisini altına alması ile özel bir konuma sahiptir. Birinci etüdün köşeli ses dünyasına karşıtlık oluşturacak şekilde bu ikinci etütte lirik bir atmosfer söz konusudur. Etüt, A-B-A formundadır. A kısmında sol elin aşağı yönde kırılan sürekli arpejleri eşliğinde sağ elin duyurduğu tema yer alır. Bu tema ilk notadan bir oktav yukarı çıkışın ardından kademeler ile aşağı iniş halinde olması sayesinde müziğe lirik bir hava verir. Sol eldeki kısa arpejler ise romantik tavrı ile bir heyecan yaratır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.7).

Örnek 4.7: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 2, ölçü 1-4

The image shows two systems of musical notation for Example 4.7. The first system is marked 'Allegro' and 'molto espressivo'. It features a piano accompaniment in the left hand with a steady eighth-note pattern, and a melodic line in the right hand. The second system is marked 'rit.' and shows a continuation of the piano accompaniment and the melodic line, with a noticeable change in the tempo and dynamics.

B kısmında, A kısmındaki temanın tiz ses bölgesinde yer almasına zıt şekilde piyanonun orta ses bölgesinde bu sefer yanıt verircesine yukarı doğru yön takip eden tema duyulur.

Örnek 4.8: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 2, ölçü 11-14

The image shows two systems of musical notation for Example 4.8. The first system is marked 'Tempo I' and 'meno mosso'. It features a piano accompaniment in the left hand with a steady eighth-note pattern, and a melodic line in the right hand. The second system is marked 'mf' and shows a continuation of the piano accompaniment and the melodic line, with a noticeable change in the tempo and dynamics.

Tıpkı birinci etütte olduğu gibi A kısmına dönüş yapıldığında bu etütte de müziğin doruk noktasına ulaşılır.

Örnek 4.9: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 2, ölçü 25-28

Etüt boyunca bir müzikal cümlelerin bitişinde Do Majör tonunun birinci derecesine çözülme tam anlamıyla söz konusu olmaz. Nihai amaca ulaşılmış gibi ancak bitiriş kısmında Do Majör kadans sayesinde müzik sonlanır.

Örnek 4.10: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 2, son dört ölçü

Bu etüdün teknik amacı, uzun soluklu bir şarkı karakterinde temayı duyuran sağ el ile kısa bağ ile birbirinden ayrılan arpejleri duyuran sol elin artikülasyon farklılığını ve bağımsızlığını ortaya çıkarmaktır. Etüt Rahmaninov tarafından 1940 yılında stüdyoda kayda alınmıştır.⁴⁸

No. 3 (5), mi bemol minör

Bu etüt, Op. 33 serisinin teknik bakımdan en güç etütlerinden biridir ve yalnızca bir buçuk dakika sürer. Müzikte açıkça kendisini belli eden bir tema yoktur. Etüt boyunca sağ elde *perpetuum mobile* tarzında soluksuz bir hat duyulur. Etüdün ilk iki ölçüsünde yer alan inici aralıklar serisi etüdün ikinci önemli malzemesidir ve sağ ele eşlik edecek şekilde çeşitlemeler ile duyulur.

Örnek 4.11: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 3, ölçü 1-5

⁴⁸ Sergej RACHMANINOFF, HIS COMPLETE RECORDINGS, CD 8, track 8

(Devam)

The image displays three systems of musical notation for a piano piece. The first system is marked "Presto" and "f". The second system is marked "dim." and "p". The third system is marked "crest.", "f", and "marcato". The notation includes treble and bass staves with various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings.

Etüt Rahmaninov'un eserlerinde sıklıkla fark edilen karamsar bir hava içerir. Nüansların en hafif seviyeden aniden gür seviyeye ulaşması ve yeniden hafiflemesi şeklinde süren dalgalanması, müzikte huzursuzluk dolu bir atmosferi yansıtır. Sağ eldeki sürekli hareket aracılığı ile piyanonun en pesten en tiz ses bölgesine kadar kullanımı dikkat çekicidir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.12).

Örnek 4.12: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 3, ölçü 15-17

The image displays three systems of musical notation for Rachmaninoff's Etude-Tableau Op. 33 No. 3, measures 15-17. The notation is in bass clef with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The first system shows a long melodic phrase in the upper voice, slurred and marked with a fermata. The lower voice provides a supporting bass line. The second system continues the melodic line with a slur and a fermata, and includes a dynamic marking of 'ff'. The third system shows a melodic line with a slur and a fermata, and a bass line with a dynamic marking of 'p'.

Bu şeytani karakterli etüdün sonunda ilk iki ölçüdeki inici aralıklar fikri tekrar duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.13).

Örnek 4.13: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 3, son dört ölçü

Bu etüdün teknik amacı, yukarıdaki örneklerde gösterilen sürekli hareketin iki el tarafından tek el ile çalındığı izlenimini verecek şekilde kesintisiz duyulması için ritmik eşitliği ve iki el arası eş güdüm sağlamlığını çalıştırmaktır. Sağ pedalın oldukça nadir kullanılması ve Rahmaninov'un kendi çalışının olağanüstü özelliklerinden biri olarak "kuru" tuşe ile *leggiero* çalış biçiminin kullanılması gerekir.

No. 4 (6), Mi bemol Majör

Rahmaninov, bu etüdün orkestrasyonunu yapan Ottorino Respighi'ye müzik ile alakalı bilgi aktarırken "Bir Panayır sahnesi" başlığını kullanmıştır.⁴⁹ Etüdün tonalitesi Mi bemol Majör'dür, tempo *Allegro con fuoco* olarak

⁴⁹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 263

belirlenmiştir; müziğin bir festival havasını hissettirdiğini söylemek mümkündür. Etüdün belirli bir teması yoktur; köşeli ritmik figürler ana unsur olarak kullanılmıştır.

Serinin birinci etüdünde olduğu gibi bu etütte de orkestral renkler bulunur. İlk üç ölçüde net bir şekilde bakır üflemelilerin çalışını andıran bir yazı söz konusudur.

Örnek 4.14: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 4, ölçü 1-3

Bu "sinyal"i, onaltılık notaların *con fuoco* yanıtı takip eder.

Örnek 4.15: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 4, ölçü 6-11

Aynı cümle kalıbı Sol Majör tonunda tekrarlandıktan sonra gelişim kısmı başlar. Bu kısımda, etüdün ilk üç ölçüsündeki ritmik figürler çeşitlenerek kullanılır.

Örnek 4.16: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 4, ölçü 26-31

The image shows a musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau Op. 33 No. 4, measures 26-31. The score is in 3/4 time and features a complex rhythmic pattern with triplets and sixteenth notes. The key signature is one flat (F major/D minor). The score is written for piano and includes dynamic markings such as 'p' and 'cresc.'.

Etüdün doruk noktasına varıldığında -tipik bir Rus ifadesi ile- panayırın gerçekleştiği meydandan duyulan kilise çanlarının sol elde yer alan oktavlar ile betimlendiğini duyarız (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.17).

Örnek 4.17: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 4, ölçü 44-49

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of a treble clef staff with a complex, rapid melodic line and a bass clef staff with a more rhythmic accompaniment. The instruction 'm.d. molto marcato' is written above the first staff, and 'ff' is written below the first staff. The second system continues the piece with similar notation and dynamics.

Etüdün son ölçüsünde ise bestecinin karakteristik bir hamlesi ile karşılaşılır; 2. ve 3. Piyano Konçertoları'nın en son ölçülerinde yazdığı gibi, bu etüdün son ölçüsünde "Rah-ma-ni-nov" soyadının söylenişini ritmik olarak yazıya aktarır. Bu ritm bestecinin müzikal imzası olarak nitelendirilebilir.

Örnek 4.18: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 4, son dört ölçü

Rah-ma-ni-nov

The image shows the final four measures of the piece. The notation is in a grand staff (treble and bass clefs). The first measure features a complex melodic line in the treble clef and a rhythmic accompaniment in the bass clef. The second measure continues the melodic line. The third and fourth measures feature a strong, rhythmic accompaniment in the bass clef, with dynamic markings 'ff' and 'ff' respectively.

Op. 33 serisinin en gösterişli ve parlak renkleri olan bu etüdün teknik amacı, ritmik sağlamlığı gözetmek ve orkestral renkleri meydana çıkarmaktır. Bu etüt Rahmaninov tarafından 1940 yılında stüdyoda kaydedilmiştir.⁵⁰

No. 5 (7), sol minör

Serinin en sakin karakterli etüdü budur. Rahmaninov'un eserlerinde vazgeçilmez bir öge olarak melankoli, bu etüdün en başta gelen dikkat çekici özelliğidir. Tempo *Moderato* olarak belirlenmiştir. Piyanonun orta ses bölgesindeki sürekli arpejler halinde eşlik ile beraber, sağ elde aşağı yönü takip eden tema duyulur.

Örnek 4.19: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 5, ölçü 1-5

The image shows the musical score for Op. 33 No. 5, measures 1-5. The score is in 3/4 time, key of D minor, and marked 'Moderato'. It features a piano accompaniment of arpeggiated chords and a right-hand melody. Dynamics include pp, mf, m.f., m.s., dim., and p. Performance instructions include 'molto legato e cantabile'.

Bu diyalog tekrarlandığında, yanıt bu sefer sağ elde tiz ses bölgesinden gelir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.20).

⁵⁰ Sergej RACHMANINOFF, HIS COMPLETE RECORDINGS, CD 8, track 9

Örnek 4.20: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 5, ölçü 6-10

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has a melodic line with a long note followed by a series of eighth notes. The bass staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *mf* and *dim.*. The second system also consists of two staves. The treble staff has a melodic line with a long note followed by a series of eighth notes. The bass staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *mf* and *p*.

Melankolik ruh halinden kaynaklı olarak takıntılı şekilde tekrarlanan bu figür etüdün ana malzemesidir. Etüdün orta kısmında, başlangıcındaki bu sakin ve içe kapanık karaktere karşıtlık oluşturacak şekilde, dışa dönük bir ifadeyi temsil eden bir kadans yer alır. Bu kısımda kullanılan malzeme, yine aşağı yönü olan dört notalık figürdür; ancak figür, yukarı çıkan yönde çeşitlendirilir.

Örnek 4.21: Rahmaninov: Etüd-Tablo Op. 33 No. 5, ölçü 26 ve 27

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has a melodic line with a long note followed by a series of eighth notes. The bass staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes. Dynamics include *ff* and *m. s.*. The second system also consists of two staves. The treble staff has a melodic line with a long note followed by a series of eighth notes. The bass staff has a rhythmic accompaniment of eighth notes.

Kadans sol minör tonuna çözüldükten sonra, bitiriş kısmında Rahmaninov'un, eserlerinde neredeyse hiç rastlanmayan bir uygulaması ile karşılaşırız: burada Rahmaninov, eserlerini stüdyoda kayıda aldığı ve bir konser piyanisti olarak repertuarından hiç bir zaman eksik etmediği, büyük besteci Fryderyk Chopin'in aynı tonalitede yazılmış, Op. 23 sol minör Balad'ına atıfta bulunur.

Örnek 4.22: Chopin: Balad No. 1, Op. 23, ölçü 250-252

The image shows a musical score for Chopin's Ballade No. 1, Op. 23, measures 250-252. The score is in G minor and 3/4 time. It features a complex texture with multiple voices in both hands, including a prominent melodic line in the right hand and a dense accompaniment in the left hand. The piece concludes with a 'riten.' marking and a final chord.

Örnek 4.23: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 5, son beş ölçü

The image shows a musical score for Rachmaninov's Etüdü-Tablo Op. 33 No. 5, measures 250-252. The score is in G minor and 3/4 time. It features a complex texture with multiple voices in both hands, including a prominent melodic line in the right hand and a dense accompaniment in the left hand. The piece concludes with a 'poco accelerando' marking and a final chord.

Bu etüdün teknik amacı -şarkı söylercesine duyulması gereken tema aracılığıyla- *legato* çalış tekniğini, şarkı ve eşlik hatlarını birbirinden farklı renkler ile ayırmayı çalıştırmaktır. Bununla beraber bu etüdün, Op. 33 serisinin diğer etütlerine göre daha az teknik güçlük içerdiğini söylemek yerinde olacaktır.

No. 6 (8), do diyez minör

Altı etütten oluşan serinin finali oldukça karamsar, trajik bir havada yapılır. Bu etüt Mussorgski'nin müziğinde görülen "gerçekçi" tarzı anımsatır. Etüt boyunca, *crescendo*'yu hazırlamak için yalnızca birer defa kullanılan *piano* ile *mezzo forte* nüanslar hariç, *forte* ve daha yukarı seviyede nüanslar kullanılmıştır. Tempo olarak yalnızca *Grave* yazılıdır. Etüt belirli bir temaya sahip olmaksızın kütle halinde akorlar ile başlar.

Örnek 4.24: Rahmaninov: Etüt-Tablo Op. 33 No. 6, ölçü 1-3

Sonraki ölçülerde, Rahmaninov'un takıntılı şekilde kullandığı malzemesini, çan seslerini sağ elin aksanlı oktavlarında duyarız. Yanıt, yıkıcı bir *crescendo* ile verilir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.25).

Örnek 4.25: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 6, ölçü 4-8

The image displays two systems of musical notation for a piano exercise. The first system consists of two staves: a treble clef staff at the top and a bass clef staff at the bottom. The treble clef staff has a 7/8 time signature and contains a few notes. The bass clef staff has a 7/8 time signature and contains a descending scale with fingerings 1, 3, 5, 1, 5, 5 and 1, 6. The second system also consists of two staves. The treble clef staff is marked 'accelerando' and contains a triplet of eighth notes with dynamics 'mf' and 'cresc.'. The bass clef staff has a 3/8 time signature and contains a descending scale with dynamics 'ff' and a first ending bracket labeled '1'.

Bu cümle kalıbı do diyez minör tonunun beşinci derecesi üzerinde; sol diyez minör'de tekrarlandığında, yukarıdan aşağı inen bir gam dramatik etkiyi kuvvetlendirir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.26).

Örnek 4.26: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 6, ölçü 11-16

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 33 No. 6, measures 11-16, is presented in four systems. The first system shows the beginning of the piece with a treble and bass clef. The second system features a long, sweeping melodic line in the right hand. The third system continues the melodic development. The fourth system is marked 'ff' and 'vlllo' (vibrato) and features a prominent sixteenth-note figure in the bass line.

Etüdün orta kısmında başlayan uzun soluklu bir *crescendo* boyunca sağ elde, aşağı inici beş notalık figür kullanılır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.27).

Örnek 4.27: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 6, ölçü 30-33

Etüdün *fortississimo* doruk noktasına varıldığında, bu figürün değerlendirilmesi ile kullanılan ses bölgesinde aşağı yöne iniş başlar. Sol el partisindeki geniş atlamalar dikkat çekicidir.

Örnek 4.28: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 6, ölçü 36 ve 37

Hiddeti önlenemez şekilde artış halindeki etüdün bitiriş kısmı cehennemi bir havadadır.

Örnek 4.29: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 6, son üç ölçü

Bu etüdün teknik amacı akor kullanımının ve yüksek seviyede ses nüansının yoğun olduğu yazı aracılığıyla, piyanodan “büyük ses” çıkarmaktır. Bu etüdü çalan bir piyanistin “büyük ses”i omuzlarından güç alarak çıkarmaktan başka seçeneği yoktur. Özellikle akorlar ve oktavlarda, parmakların başlı başına düşünülmeyp bütün kolun devamını oluşturan bir kısım gibi düşünülmesi gereklidir.

Bu etüdün şiddetli havasına dair -gerçekliği kesin olarak kaynaklarda yer almamak ile beraber- bir rivayetten söz edilir: Rahmaninov’un dünya çapında ününü sağlayan eserlerinden biri -Op. 3 *Morceaux de fantaisie* adlı piyano için parçalar serisinde iki numara ile yer alan- do diyez minör Prelüd’dür. Düzenli olarak resital veren bir piyanist olarak Rahmaninov’a, genel dinleyici kitlesinin, çok sıklıkla bu prelüdü çalma isteğinde bulunduğu söylenir. Rahmaninov’un, yazdığı diğer eserlerini görmezlikten gelip yalnızca bu prelüdü dinlemek

isteyenlere karşı kızgınlığının⁵¹ ifadesi olarak aynı tonalitede olacak şekilde bu etüdü bestelediği rivayet edilir. Doğruluğu tartışılır bir bilgi olmak ile beraber, etüdün bu hikayenin gerçeklik payı olabileceğini hissettirecek bir karakter içerdiği kesindir.

Op. 33 Études-Tableaux serisinden besteci tarafından çıkarılan iki etüt

a - No. 3, do minör

Eğer çıkarılmamış olsaydı, bu etüt, Op. 33 *Études-Tableaux* zincirinde yer alan en yavaş tempolu, dingin karakterli ve çalması en uzun süren parça olarak gösterilecekti. Etüt, seride 5 numara ile yer alan sol minör etütten daha melankolik ve içe kapanık bir havadadır. Tempo olarak tıpkı 6 numaralı etütte olduğu gibi *Grave* terimi yazılıdır, ancak bu etüdün “ağır” karakteri, diğer etütteki gibi dışavurumcu olmanın tam karşıtıdır. Etüt iki ana kısma ayrılır; giriş kısmı do minör tonundadır. Üç akordan oluşan bir figür ve buna yanıt olarak uzaklardan duyulan çan sesini andıran tam beşli aralık duyulur.

Örnek 4.30: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 3 (ilk sıralama), ölçü 1 ve 2

⁵¹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 257, 327

Bu figür kalıbı, bir *crescendo* ile gelişimde değerlendirilir ve ilk ölçülerdeki sakinliğe geri dönülür.

Örnek 4.31: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 3 (ilk sıralama), ölçü 6-12

The image displays a musical score for a piano exercise by Sergei Rachmaninov. It consists of two systems of music. The first system features a treble clef staff with a melodic line and a bass clef staff with a complex arpeggiated accompaniment. The second system continues the piece with similar notation. Dynamics include *p*, *mf*, *dim.*, *cresc.*, and *ff*. A 3-measure triplet is marked in the first system. A guitar fingering diagram is shown below the first system's bass staff.

Pianississimo nüansa incek kadar sakinleşen müzik ton değişikliğine uğrar ve Do Majör tonunda ikinci kısım ile devam eder. Geniş aralıklı arpejlerin eşliğinde sağ elde tema duyulur. Burada minör dokuzlu akoru kullanımının çarpıcı örneklerinden biri ile karşılaşırız (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.32).

Örnek 4.32: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 3 (ilk sıralama), ölçü 18-24

The image shows the musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 33 No. 3, measures 18-24. The score is in 3/4 time and consists of three systems. The first system is marked 'Meno mosso' and 'ppp'. The second system is marked 'Molto tranquillo' and 'ppp'. The third system is marked 'p'. The score features complex chromatic patterns and dynamic markings.

Etüdün ikinci kısmı da ilk kısım gibi bir *crescendo* ile doruğa varış noktası içerir. Bu *crescendo* sırasında -ikinci kısmın başlangıcında söz konusu olan diyatonik yazıya karşıt olarak- yoğun kromatizm kullanılır. Bu etüdü seriden çıkaran Rahmaninov -belki tam bu noktada *her şeye rağmen* dememiz yerinde olur- söz konusu olan *crescendo* ile doruk noktasını ve ardından gelen *diminuendo* ile çözülmeyi sağlayan kadansı Amerika'da iken yıllar sonra yazacağı 4. Piyano Konçertosu'nun ikinci bölümünde hiç değiştirmeden yeniden kullanır (bkz. sonraki iki sayfa, Örnek 4.33 ve 4.34).

Örnek 4.33: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 3 (ilk sıralama), ölçü 30-40

poco a poco agitato.

cresc.

f

poco tranquillo

mf

dim.

p

Örnek 4.34: Rahmaninov: Piyano Konçertosu No. 4, Op. 40, ikinci bölüm
prova numarası 39-40'ın ikinci ölçüsü

The image displays a page of musical notation for the second movement of Rachmaninoff's Piano Concerto No. 4, Op. 40. The score is in 2/4 time and features a complex texture with multiple staves. The first system shows a melodic line in the right hand and a dense chordal texture in the left hand. The second system includes a measure marked '39' with a 'pp' dynamic and a 'pesante' marking. The third system features a 'cresc.' marking and a 'p' dynamic. The fourth system shows a 'p' dynamic and a 'pesante' marking. The fifth system shows a 'p' dynamic and a 'pesante' marking. The sixth system shows a 'p' dynamic and a 'pesante' marking.

(Devam)

Bu etüdün teknik amacı, *legato* çalış tekniğini çalıştırmaktır. Ayrıca etüdün ikinci kısımda yer alan geniş soluklu temayı boylu boyunca koparmadan tınlatmayı sürdürme zorluğu anılmalıdır.

b - No. 4, re minör

Bu etüdün müzik dışı bir içeriğinin olup olmadığına dair herhangi bir bilgi veya ipucu kesinlikle yoktur. Temposu *Moderato* olarak belirlenmiş etüt, ne bir marş müziğindeki köşeli yapıda, ne de orta yürüklükte bir müziğin ritmine uygundur. Müzikal olarak iki biçimin tam orta noktasında yer alır. Bu durum, müziğin doğru karakterini ortaya çıkarabilmek ve dinleyiciye yanlış bir etki bırakmamak bakımından yorumcuya zorluk çıkarır. Etüt -süresi çok kısa tutulmuş bir halde- A-B-A-C-A şeklinde Rondo formuna uygun yazılmıştır. Müziği başlatan ilk üç ölçüde beşli aralık üzerine kurulu bir "sinyal" motifi duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.35).

Örnek 4.35: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), ölçü 1-3

Ardından, doğal korno⁵² yazısını andıran ana motif (A kısmı) gelir.

Örnek 4.36: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), ölçü 5-7

Bu cümlelerin bitiminin hemen ardından B kısmına ilişkin tema sol el tarafından ara partide duyurulur. Özellikle bu kısımda sağ ile sol el arasındaki polifonik çeşitlilik -tema, armoniyi duyuran eşlik ve bas partisi arasındaki hiyerarşi ve artikülasyon farklılığını net şekilde ortaya çıkarmak- yorumcu için güçtür (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.37).

⁵² Doğal korno, günümüzün valf sistemli kornolarının önceki şekli olarak valfsizdir ve doğuşkan sesleri verirdi. Doğuşkan seslerin dışında yer alan sesler ise, yorumcunun ağzı ve kalağı tutan sağ elinin müdahalesi ile elde edilirdi. Dolayısıyla, her notaya göre farklı bir korno kullanılırdı.

Örnek 4.37: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), ölçü 8-13

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has markings 'poco rit.' and 'a tempo'. The bass staff has a 'dim.' marking. The second system also consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has a 'leggiere' marking. The bass staff has 'p' and 'mf' markings. The music is in a 3/4 time signature and features complex rhythmic patterns and dynamics.

A kısmı tekrarlandıktan sonra C kısmının teması yine ara bir partide, bu sefer sağ elde duyurulur.

Örnek 4.38: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), ölçü 25-29

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has a 'p' marking. The second system also consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff has a 'p' marking. The music is in a 3/4 time signature and features complex rhythmic patterns and dynamics.

Notada bu konuya dair kesin bir ifade yer almamak ile beraber, yazılı artikülasyonu göz önünde bulundurursak, aşağıdaki örnekte gösterilen ölçülerde piyanistin, piyanonun orta pedalı kullanması gereklidir. Bir tuşa basılırken orta pedalin kullanılması halinde, piyanistin basılı tuşu bırakıp başka tuşlara basarken sağ pedaldan farklı olarak çıkan sesleri uzatmamasını sağlayan bu pedala “*Sostenuto* pedalı” da denir. Rahmaninov’un yaşadığı dönem kuyruklu piyanolarda bu mekanizma vardır. Hatta, o dönemin büyük İtalyan bestecilerinden ve büyük bir piyanist olan Ferruccio Busoni, bu mekanizmaya uygun bir eser de yazmıştır⁵³. Ardından gelen ölçülerde A kısmına geri dönüş yapılır ve yeni bir tema en üst partide duyulur.

Örnek 4.39: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), ölçü 35-42

⁵³ bkz. Ferruccio BUSONI: *Klavierübung, Neuntes Buch: Sieben kurze Stücke zur Pflegen des polyphonen Spiels, No. 7 "Mit Anwendung des III. Pedals (Steinway & Sons Sustaining-Pedal)*

Etüdün doruk noktasına ulaşma anının ardından, söz konusu tema ara partiye geçerek sonlanır ve etüdün ilk üç ölçüsündeki “sinyal” motifinin tekrar duyurulması ile müzik biter. Son ölçülerin, re minör tonundan çok, *Eolyen*⁵⁴ dizisinde yazıldığına dikkat etmek gerekir.

Örnek 4.40: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 33 No. 5 (ilk sıralama), son on ölçü

The image shows the musical score for the final ten measures of Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 33 No. 5. The score is in 3/4 time and features a complex, rhythmic melody in the right hand and a supporting bass line in the left hand. The music is marked with dynamics such as *mf*, *dim.*, *m.s.*, *m.d.*, and *pp*. The final measure is a whole note chord.

⁵⁴ la – si – do – re – mi – fa – sol nota sıralaması ile oluşturulan dizi. Buna göre söz konusu etütte kullanılan mod, re – mi – fa – sol – la – si bemol – do nota sıralamasından oluşur.

Bu etüdün teknik amacı, yukarıda söz edildiği gibi yatay polifoninin hâkim olduğu yazıdaki parti hiyerarşisini, nüans ve artikülasyon farklarını net bir şekilde ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan, Rahmaninov'un yazdığı bütün etütler arasında, çalması güç olanlardan biri olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

4. 3. Op. 39 Études-Tableaux Serisi

İkinci *Études-Tableaux* serisi, 1916 yılının Ekim ayından 1917 yılının Mart ayına kadar olan bir sürede yazılmıştır. Bu ikinci seri yazıldığı sırada Birinci Dünya Savaşı çoktan başlamıştır. Ayrıca, Ekim Devrimi'nin arifesindeki Rusya'da Çarlık döneminin son günlerine girilmiştir. Rahmaninov etütleri tamamladıktan sonra İsveç'e uğrayacak, sonra Amerika'ya göç edecek ve bir daha ana vatanına geri dönmeyecektir. Op. 33 birinci seri ile kıyaslayacak olursak bu iki seri arasında hem kompozisyon tekniği, hem de çalış tekniği bakımından büyük farklar vardır. Rahmaninov konservatuvardan arkadaşı olan ve 1915 yılında ölen büyük Rus besteci ve piyanist Aleksandr Skriyabin'in eserlerini tanımış ve resitalde bunlardan bir seçkiyi seslendirmiştir. Skriyabin'in müzikal dilinin içerdiği sıra dışı armonik kullanışlar Rahmaninov'un Op. 39 *Études-Tableaux* serisinde kayda değer şekilde etkisini gösterir.

Op. 39 *Études-Tableaux* serisi, Rahmaninov'un yaşamında bir kırılma noktasına denk gelir. Daha önce yazdığı konçertolar ve solo piyano için yazdığı prelüdlerle karşılaştırıldığında bestecinin romantik üsluptan modern bir üsluba geçtiği görülür. Bu seri, genel dinleyici kitlesine yönelik müzikal bir dilden ziyade Rahmaninov'un iç dünyasını yansıtan bir "oto-portre" gibidir.

No. 1, do minör

İlk seri olan Op. 33 *Études-Tableaux*'da açılış müziği işlevi gören ilk etüde karşıt olarak, Op. 39 ikinci serinin ilk etüdü, ilk serinin sonuncu etüdündeki (Op. 33 No. 6) yüksek tansiyonu devam ettirir. Tempo *Allegro agitato* olarak belirlenmiştir. Etütte herhangi belirli bir tema yoktur; müzik, *perpetuum mobile* yazı stilindedir. Etüt A-B-A formundadır. Sağ elin üçleme içerisinde onaltılık notalardan oluşan bir hattı süreklilik içinde duyulurken sol elde atlamalar halinde oktavlardan oluşan bir bas partisi vardır.

Örnek 4.41: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, ölçü 1-6

Allegro agitato

The musical score for Op. 39 No. 1, measures 1-6, is presented in three systems. The tempo is marked **Allegro agitato**. The key signature is D minor (two flats). The time signature is 3/4. The right hand (RH) plays a continuous sixteenth-note triplet pattern, while the left hand (LH) plays octaves. The first system starts with a piano (*p*) dynamic. The second system includes a crescendo (*cresc.*) marking. The third system includes a diminuendo (*dim.*) marking. The score is written for piano and includes a large watermark 'WAK' in the background.

A kısmının kapanışında, etüdün “fortissimo” nüansta ilk doruk noktası yer alır.

Örnek 4.42: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, ölçü 11-14

The image displays two systems of musical notation for the final measures of a piano etude. The first system covers measures 11 and 12, and the second system covers measures 13 and 14. The music is written for piano in G major (one sharp) and 2/4 time. The right-hand part consists of a sequence of chords and arpeggiated figures, while the left-hand part features a melodic line with a strong eighth-note rhythmic pattern. The dynamic marking 'mf' (mezzo-forte) is present in both systems. The notation includes various musical symbols such as stems, beams, and slurs.

Etüdün B kısmında, bu zamana kadar sağ elde söz konusu olan kırık arpej değişikliğe uğratarak melodik figürlere dönüşürken, sol elde tematik bir hat duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.43).

Örnek 4.43: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, ölçü 25-28

The image displays three systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a piano (treble clef) and bass (bass clef) staff. The first system begins with a dynamic marking of *mf* and a fermata over the first measure of the piano part. The second system continues the melodic development in the piano part. The third system shows a more intricate melodic line in the piano part, characterized by numerous slurs and ties, indicating a complex and expressive passage.

A kısmına geri dönüşte sol eldeki aksanlı oktavlar aracılığıyla gerilim bir miktar yükselmeye başlar.

Örnek 4.44: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, ölçü 45 ve 46

The image displays two systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a piano (treble clef) and bass (bass clef) staff. The first system includes dynamic markings of *f* and *dim.*, and tempo markings of *rallent.* and *a tempo*. The second system continues the melodic development in the piano part, showing a continuation of the complex and expressive passage.

İlk A kısmında söz konusu olan *crescendo* süreci bu defa daha geniş soluklu tutulur; do minör'ün beşinci derecesi olan "sol" notası pedal ses olarak kullanılır ve sonunda varılan doruk noktası bir öncekinden daha şiddetli bir duruma gelir.

Örnek 4.45: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, ölçü 59-68

The image displays a musical score for the piece "Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1" by Sergei Rachmaninoff, specifically measures 59-68. The score is written for piano and consists of five systems of music. Each system includes a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is D minor (three flats). The time signature is 4/4. The score features various dynamic markings: *mf* (mezzo-forte) in the first system, *cresc.* (crescendo) in the second system, *marcato* (marked) in the third system, and *ritardando* (ritardando) in the fourth system. The tempo marking *a tempo* is also present. The music is characterized by a dense texture of chords and arpeggiated figures, with a prominent bass line that includes a pedal point on the note 'sol' (G) in the fifth measure of the first system. The score concludes with a final cadence in the fifth system.

Giderek tırmanan hiddetlenme sonucu, bir seri akor aracılığıyla güçlü bir sona ulaşılır.

Örnek 4.46: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 1, son dört ölçü

Bu etüdün teknik amacı, parmak tekniği gerektiren sürekli hareket halindeki hattın, *fortissimo* akorların gerektirdiği omuzdan güç alarak çalma tekniğine kadar varan çeşitlilik içinde geniş bir nüans ve artikülasyon yelpazesini kullanmaktır.

No. 2, la minör

Bu etüt hakkında Rahmaninov, Respighi'ye bilgi verirken "Deniz ve Martılar" başlığını kullanmıştır.⁵⁵ Katolik Hristiyanlar tarafından ölümler için yapılan cenaze ayininde kullanılan *Dies irae* (Gazap günü) adlı ünlü Gregoryen ilahisinin ana tema olarak kullanılması ve müziğin la minör tonunda olması etüdün iki önemli unsurudur ve bestecinin aynı tonaliteyi kullanarak orkestra için yazdığı Op. 29 *Ölümler Adası* adlı senfonik şiir ile paralellik gösterir. Rahmaninov'un ölüm fikrine müziğinde sıklıkla yer vermesi onun müziğinin

⁵⁵ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 262

bilinen bir özelliğidir. *Dies irae* temasını kullandığı başka eserler arasında 2. Senfoni, 1. Piyano Sonatı, *Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi* ve Senfonik Danslar vardır.

Ölüm ve deniz fikirleri, bu etüdün başlıca karakterini belirler. Sol elde dalgaları betimleyen arpejlerde bas ses *Dies irae* ilahisinin ilk dört notasını takıntılı şekilde duyurur. Sağ elde ise martı seslerini betimleyen dörtlü ve beşli aralıklarla atlamalı figürler yer alır.

Örnek 4.47: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 2, ölçü 1-8

The image shows the first eight measures of Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 2. The score is written for piano and is in 3/4 time. It begins with the tempo marking 'Lento assai'. The right hand plays a melodic line with a mix of quarter and eighth notes, while the left hand plays a rhythmic arpeggiated pattern. The dynamics are marked as 'mf' (mezzo-forte) and 'p' (piano). The piece concludes with the instruction 'poco cresc.' (poco crescendo).

A-B-A formunda olan bu etüd Op. 39 serisinin en melankolik karakterli etüdü olarak gösterilebilir. Müzik boyunca karanlık hava hâkim olmak ile beraber, Do Majör tonda başlayan B kısmında gerilim gittikçe yükselecektir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.48).

Örnek 4.48: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 2, ölçü 49-60

The musical score for Example 4.48 consists of three systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a piano (p) dynamic and a 'dim.' (diminuendo) marking. The second system continues the piece with a 'poco più vivo' (poco più vivo) marking and a 'cresc.' (crescendo) marking. The third system shows the end of the piece with a 'cresc.' (crescendo) marking. The music is written for piano and features a complex, rhythmic pattern in the right hand and a more melodic line in the left hand.

Lento assai tempoda başlayan etütte tempo gelişim sürecine bağlı olarak giderek hızlanır ve dramatik bir yükseliş ortaya çıkar.

Örnek 4.49: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 2, ölçü 75-86

The musical score for Example 4.49 consists of two systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a piano (p) dynamic and a 'mf' (mezzo-forte) marking. The second system continues the piece with a 'cresc.' (crescendo) marking. The music is written for piano and features a complex, rhythmic pattern in the right hand and a more melodic line in the left hand.

(Devam)

The musical score consists of two systems. The first system shows a treble clef staff with a melodic line and a bass clef staff with a rhythmic accompaniment. The second system continues the same texture. Dynamics include 'cresc.' and 'dim.', and a 'rit.' marking is present at the end of the second system.

Dies irae teması ısrarla duyurmaya devam etmektedir ve A kısmına geri dönüşten önce Rahmaninov'un bir başka takıntısı olan çan sesleri betimlemesi sağ el partisinde yer alır.

Örnek 4.50: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 2, ölçü 95-102

The musical score consists of two systems. The first system shows a treble clef staff with a melodic line and a bass clef staff with a rhythmic accompaniment. The second system continues the same texture. Dynamics include 'a tempo', 'dim.', and 'rit.' markings.

A kısmının yinelenmesi yerini etüdün bitiriş kısmına bırakırken, la minör'ün beşinci sesi olan "mi" notası pedal ses olarak kullanılır ve son defa bir dramatik yükseliş gerçekleşir.

Örnek 4.51: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 2, ölçü 119-130

The image displays a musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableaux, Op. 39 No. 2, measures 119-130. The score is written for piano and consists of three systems of two staves each. The first system shows the beginning of the piece with a piano (p) dynamic. The second system continues the piece with a mezzo-forte (mf) dynamic. The third system shows the end of the piece with a piano (p) dynamic, marked 'rit.' (ritardando) and 'a tempo' (return to tempo). The score features a mix of treble and bass clefs, with various musical notations including notes, rests, and dynamic markings.

Bu etüdün teknik amacının *legato* çalış tekniğine yönelik olduğunu görürüz. Diğer önemli amaç ise -etüdün içerdiği konudan dolayı- piyanodan koyu tını ve renkleri çıkarmaktır. Bu bakımdan, *Études-Tableaux* serileri içerisinde bu etüdün, piyanistin orkestral renkleri araması gereken etütlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

No. 3, fa diyez minör

Bu etüdün kompozisyon tekniği bakımından ilk dikkat çeken özelliği, Skriyabin'in müzikal dilinin net şekilde hissedilir etkisidir. Rahmaninov'tan bir yaş büyük olan Aleksandr Skriyabin, iki temel konuda Rahmaninov'un tam anlamıyla karşıtı bir özelliğe (ya da profile) sahiptir:

- Rahmaninov'un müzikte modern akımlara karşı sergilediği mesafeli tavıra zıt olarak Skriyabin, yazı tekniği bakımından daha ileriye yönelik bir yolu takip etmiştir. İlk dönem eserlerinde Richard Wagner'in yoğun kromatizm içeren armonik dilinin etkisini kendine özgü şekilde yansıtan Skriyabin, son dönem eserlerinde tam anlamıyla atonal yazı biçimine girişmiştir. Kendisinin bulup geliştirdiği "mistik akor"⁵⁶ (Prometheus akoru da denir) ekseninde kullanmaya başladığı armonik üslup, yazıldığı dönem olan 1907-1915 yıllarında oldukça yenilikçi ve modernist bir tavır sergiler.
- Skriyabin, felsefe ve teozofi ile ilgili çalışmalara yaşamında ciddi şekilde yer vermiştir. Bu durum, müziğinde sergilediği girişimciliğe de neden olmuştur. Dindar olmanın tam karşısında olup, kendisine özgü bir mistik bir düşünüş (metafizik) biçimi benimsemiştir. Buna karşıt olarak Rahmaninov, yaşamı boyunca Ortodoks Hristiyan olarak Tanrı inancını sürdürmüş, Skriyabin'in münzevi-filozof karakterine karşılık ayakları yere basan dünyevi, "insani" bir duruşa sahiptir.

Skriyabin, 43 yaşına geldiği 1915 yılında dünyaya gözlerini kapadıktan sonra, onun anısına düzenlenen konserler serisinde Rahmaninov yer alır. Dönemin büyük orkestra şeflerinden Sergey Kussevitzi'nin eşliğinde Skriyabin'in Piyano Konçertosu'nu ve onun çeşitli solo piyano eserlerini

⁵⁶ Tizden pese: do – fa diyez – si bemol – mi – la – re nota birleşiminden oluşan akordur.

seslendirir.⁵⁷ Skriyabin'in armonik üslubu Rahmaninov'un Op. 39 etüt serisinin üçüncü etüdünü dikkat çekici bir şekilde etkilemiştir.

Bu etüt, Skriyabin'in en sevdiği tonalitelere biri olan fa diyez minör tonundadır. Etütte belirli bir tema yerine sağ elde ilk ölçüde üçleme halinde on-altılık notalarla duyurulan motifin sürekli kullanıldığı bir malzeme bulunur.

Örnek 4.52: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 1-3

Allegro molto tempoda olan etüdün formu A-B-A'dır. A kısmı, orta kısma geçiş sürecinde çeşitli ton değişikliklerine uğramak ile beraber yukarıdaki örnekte gösterilen motif üzerine kuruludur.

Örnek 4.53: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 12-22

⁵⁷ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 194

(Devam)

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is two sharps (F# and C#). The first system starts with a piano (p) dynamic and moves to mezzo-forte (mf). The second system continues with mezzo-forte (mf) and ends with a decrescendo (dim.) marking.

B kısmının tamamı boyunca, fa diyez minör tonunun beşinci sesi olan “do diyez” notası pedal ses olarak kullanılır. Bu kısımda duyurulan yeni bir ritmik motif, köşeli karakteri ile Prokofiev’in piyano yazısını anımsatır.

Örnek 4.54: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 54-57

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is two sharps (F# and C#). The first system starts with a dynamic marking of crescendo (cresc.). The notation is dense and rhythmic, characteristic of Prokofiev's style.

Bu nota üzerinde, Liszt ve Skriyabin’in müziklerinde şeytani bir anlamı ifade eden ve iki büyük üçlü aralığının üst üste birleşiminden oluşan akorun kullanımı dikkat çekicidir (bkz. sonraki sayfa. Örnek 4.55).

Örnek 4.55: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 62-69

The image shows two systems of musical notation for Example 4.55. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system begins with a treble clef staff containing a melodic line with slurs and accents, and a bass clef staff with a bass line. The second system continues the same. Dynamics include 'forz.' and 'mf'. A large bracket spans across both systems, indicating a return to a previous section.

A kısmına geri dönüş yapıldığında, B kısmındaki ritmik motif hatırlatılır.

Örnek 4.56: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 89-98

The image shows two systems of musical notation for Example 4.56. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system begins with a treble clef staff containing a melodic line with slurs and accents, and a bass clef staff with a bass line. The second system continues the same. Dynamics include 'forz.'. A large bracket spans across both systems, indicating a return to a previous section.

Skriyabin'in müziğinde karakteristik bir özellik olarak, bazı eserlerinin uçarılık dolu fantastik bir atmosfer içerdiğini söyleyebiliriz. Bu atmosfer Rahmaninov'un bu etüdünü etkilemiştir. Aşağıda bu saptama ile ilgili örnek vererek bir karşılaştırma yapılacaktır.

Örnek 4.57: Skriyabin: Etüt, Op. 42 No. 3, ölçü 1-4

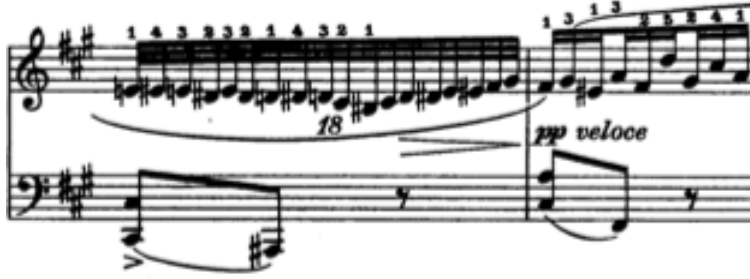
Prestissimo. M.M. ♩ = 76.

The musical score for Scriabin's Etude, Op. 42 No. 3, measures 1-4, is presented in two systems. The first system features a right-hand part with triplets and a left-hand part with a simple bass line. The second system shows a more complex right-hand melody and a left-hand bass line. Dynamics include *ppp*, *poco cresc.*, and *dim.*

Örnek 4.58: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 3, ölçü 141-146

The musical score for Rachmaninov's Etude-Tableau, Op. 39 No. 3, measures 141-146, is presented in two systems. The first system features a right-hand part with a complex melodic line and a left-hand part with a bass line. The second system shows a more complex right-hand melody and a left-hand bass line. Dynamics include *p*.

(Devam)

Etüdün teknik amacı, pedalsız ve kuru ses çıkartacak şekilde *leggiero* çalış tekniğinden, omuzdan alınacak gücü gerektiren akor ve oktav çalış tekniğine kadar çeşitli artikülasyon farklarını ortaya çıkarmak ve kontrol etmektir. *Perpetuum mobile* yazı biçimi olduğu da göz önünde bulundurulduğu takdirde, Rahmaninov'un yazdığı bütün etütler arasında çalması teknik bakımdan en güç olanlarından biridir.

No. 4, si minör

Hangi tabloyu betimlediğine dair bir ipucu verilmemiş etütlerden biridir. Yazı biçimi, köşeli ritmleri ile Op. 33 serisinden besteci tarafından çıkarılan 4 numaralı etüdü anımsatır. A-B-A formunda olan etüdün belirli bir teması yoktur; sağ elde duyurulan yukarı çıkan yönde bir melodik motif, etüdün üç önemli unsurundan biridir. İkinci önemli unsur, "si" notası üzerinde dört on-altılık nota halindeki tekrardır. Son önemli unsur ise si minör tonunda "inici melodik gam"dır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.59).

Örnek 4.59: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 1-6

Соп. 39, № 4
(1917)

Allegro assai

The musical score for Example 4.59 consists of two systems of staves. The first system shows the beginning of the piece with a treble clef and a bass clef. The tempo is marked 'Allegro assai'. The dynamics are mezzo-forte (mf) and piano (p). The second system continues the piece with a mezzo-forte (mf) dynamic and includes various musical notations such as slurs, accents, and fingerings.

Etüt boyunca bu üç unsurun çeşitleme yöntemiyle değerlendirildiğini görürüz. Etüdün formu alışlagelmiş A-B-A formunda değildir; bir edebiyat kompozisyonu formunu anımsatacak şekilde “giriş-gelişme-sonuç” üçlemesi şeklinde kuruludur. Giriş ve gelişim kısımlarında “tekrarlama” yazılması, Rahmaninov’un bütün etütleri içerisinde bu yöntemin uygulandığı tek etüt olarak dikkat çekicidir. Giriş kısmının bitişi si minör tonunun beşinci derecesinde gerçekleşir.

Örnek 4.60: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 11-14

The musical score for Example 4.60 consists of two systems of staves. The first system shows measures 11-14 of the piece with a treble clef and a bass clef. The dynamics are mezzo-forte (mf), piano (p), and mezzo-forte (mf). The second system continues the piece with a mezzo-forte (mf) dynamic and includes various musical notations such as slurs, accents, and fingerings.

Gelişim kısmında, inici melodik gam unsuru kullanılır.

Örnek 4.61: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 15-23

The image displays three systems of musical notation for Example 4.61. Each system consists of a piano (p) staff and a bass staff. The first system shows a piano staff with a melody starting on a half note, followed by quarter notes, and a bass staff with a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include *p* and *mf*, with the instruction *legato*. The second system continues the melody and accompaniment, with dynamics *p* and *mf*. The third system introduces a *martellato* effect in the piano staff, indicated by accents and slurs, while the bass staff continues with eighth notes. Dynamics *p*, *mf*, and *mf* are used throughout.

Etüdün ilk motifi ise karakter değişikliğine uğratılarak kullanılır.

Örnek 4.62: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 27-32

The image displays two systems of musical notation for Example 4.62. Each system consists of a piano (p) staff and a bass staff. The first system shows a piano staff with a melody of eighth notes and a bass staff with a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include *p* and *f*, with the instruction *poco meno mosso* and *legato*. The second system continues the melody and accompaniment, with dynamics *p* and *f*.

(Devam)

Gelişim kısmının bitişi -giriş kısmındaki bitiş ile ilişkili olarak- si minör tonunun eksen fonksiyonunda gerçekleşir.

Örnek 4.63: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 43-47

Etüdün sonuç kısmı, “si” notasının dört onaltılık nota halinde tekrar etmesinden oluşan motif ile başlar.

Örnek 4.64: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, ölçü 48-50

Etüdün son ölçülerinde ise, bu motif ile inici melodik gam unsurunun beraber kullanıldığını görürüz.

Örnek 4.65: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 4, son sekiz ölçü

Bu etüdün teknik amacında, Op. 33, 4 numaralı etüt gibi piyanistin ritmik bakımdan sağlam eşitlik içinde çalması gözetilir. Etüt, yorumcunun nabız dikkatini gerektirdiği gibi, parmak tekniğini de çalıştırmayı amaçlar. Bu etüdü Rahmaninov, 1929 yılında bir mekanik (rulolu) piyanoda kaydetmiştir.⁵⁸

⁵⁸ Sergei RACHMANINOV, THE AMPICO PIANO RECORDINGS (1919-1929), track 9

No. 5, mi bemol minör

En çok çalınan etütlerden biri olan Op. 39 serisinden 5 numaralı mi bemol minör etüdün, müzikal bakımdan talihsiz bir durumu vardır. Etüt, anarmonik (sesdeş) olarak re diyaz minör tonunda yazılan bir başka ünlü etüt ile, Aleksandr Skriyabin'in Op. 8, 12 numaralı etüdü ile sürekli karşılaştırılır. Bu karşılaştırmanın başlıca nedenleri:

- Her iki etüdün de müzikal karakteri trajiktir.
- Her iki etüdün de formu A-B-A şeklinde olup, A kısmının tekrarlanmasında tema, daha güçlü ses nüansı ve yoğunlaştırılmış bir piyano yazısı aracılığıyla daha trajik bir havada duyulur ve ardından müziğin doruk noktasına ulaşılır.
- Her iki etüdün de piyano yazısında yoğun oktav kullanımı dikkat çeker.

Ama, bu iki etüdün arasında farklar da vardır:

- Her iki etüdün de tempo başlığında hız yerine yalnızca ifade şekli belirtilmiştir; Skriyabin'in etüdünde *Patetico* ve Rahmaninov'un etüdünde *Appassionato* başlığı yazılıdır.
- Skriyabin'in etüdü tamamlandığında ilk halinde hafif nüans ile biterken, son şeklini aldığı anda *fortississimo* nüans ile biter. Buna karşıt olarak, Rahmaninov'un etüdü *pianissimo* nüans ile biter.
- Rahmaninov'un etüdü süre olarak, Skriyabin'in etüdünden iki kat daha uzundur.

Skriyabin'in müziğinden etkilendiğine dair yukarıda bilgiler aktarılmak ile birlikte, Rahmaninov'un bu etütte müzikal dil olarak, Skriyabin'den çok farklı ve

tamamen kendine özgü bir atmosfer yarattığını söylemek gerekir. Çünkü, Skriyabin'in etüdü, daha uç noktalara açılan, daha taşkınlık dolu ve dışavurumculuğu daha köşeli ifade bulunan bir müzik iken, Rahmaninov'un etüdünde taşkın bir dışavurum söz konusu değildir; melankolik ve içe kapanıklığı daha baskın bir karakter söz konusudur. İki etütte de isyankâr bir duygu vardır; ama Skriyabin'in etüdü kabullenmemeyi betimlercesine çok güçlü bir kapanış ile sona ererken, Rahmaninov'un etüdünde trajik durumu kabullenme, boyun eğmeyi hissettiren bir bitiriş fark oluşturur.

Rahmaninov'un bu etüdünün A kısmı, akorlardan oluşan eşlik partisi ile duyulan ana tema ile açılır:

Örnek 4.66: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 1-4

Appassionato
molto marcato

The musical score shows the first four measures of the piece. The right hand (treble clef) has a melodic line starting with a quarter note, followed by eighth notes, and ending with a triplet of eighth notes. The left hand (bass clef) has a bass line consisting of a series of chords, with triplets in the first two measures. The tempo is marked 'Appassionato molto marcato'. The first measure starts with a forte (f) dynamic and a mezzo-forte (m.f.) dynamic. The bass line consists of a series of chords, and the right hand has a melodic line with triplets and a final flourish marked '12'.

B kısmı, mi bemol minör tonunun beşinci derecesinde başlar ve sağ elde yeni bir tema duyulur.

Örnek 4.67: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 25-32

The musical score is presented in four systems, each with a treble and bass staff. The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 3/4. The first system begins with a piano (*p*) dynamic. The second system includes a *poco cresc.* marking. The third system has a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The fourth system has a *dim.* marking. The right hand plays a melodic line with slurs and ties, while the left hand plays a rhythmic accompaniment of eighth notes.

B kısmının devamında sağ elin duyurduğu temaya karşı konu hattı oluşturacak şekilde sol elde ara parti ortaya çıkar. Bu durum, Rahmaninov'un piyano yazısının en karakteristik özelliklerinden birine işaret eder.

Örnek 4.68: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 33-38

The image displays a musical score for a piano exercise by Sergei Rachmaninoff, Op. 39 No. 5, measures 33-38. The score is written for piano and consists of four systems of two staves each (treble and bass clef). The key signature is G minor (three flats) and the time signature is 3/4. The music is characterized by a complex interplay between the right and left hands. The right hand often plays chords and melodic lines, while the left hand plays more rhythmic and harmonic accompaniment. The notation includes various articulations, slurs, and dynamic markings. The fourth system includes the instruction "poco a poco cresc.".

A kısmına yapılan geçiş sürecinde yer alan *crescendo* boyunca kontrpuantal yazı daha yoğun olur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.69).

Örnek 4.69: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 41-48

The image displays a musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 5, measures 41-48. The score is written for piano and consists of four systems of music. Each system has a treble clef on the top staff and a bass clef on the bottom staff. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The music is characterized by dense, complex textures with multiple layers of chords and arpeggios. The right hand often plays chords in the upper register, while the left hand plays more active, rhythmic patterns. Dynamics include fortissimo (ff), mezzo-forte (mf), and mezzo-dolce (m.d.). The piece concludes with a final chord in the right hand.

A kısmı tekrarlandığında ana tema sol elde duyulur ve bu sefer sağ elde akorlar serisi halinde yoğun bir eşlik partisi duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.70).

Örnek 4.70: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 53-58

Tempo I
pesante

molto marcato

The image displays three systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a treble clef staff (top) and a bass clef staff (bottom). The treble clef staff features a series of chords, primarily triads and dyads, with some chromatic movement. The bass clef staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, often starting with an accent. The tempo is marked 'Tempo I' and 'pesante', and the dynamics are 'molto marcato'. The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 3/4. The notation includes various musical symbols such as accents, slurs, and dynamic markings.

Etüdün doruk noktasına varıldığında Rahmaninov'un, eserlerinde çok sıklıkla kullanmadığı *fortississimo* nüansa burada yer verdiğini görürüz (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.71).

Örnek 4.71: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 59-65

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 5, measures 59-65, is presented in three systems. The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 4/4. The first system begins with a 'rit.' (ritardando) in the right hand and 'cresc.' (crescendo) in the left hand, leading to a 'fff' (fortissimo) section. The second system continues with 'a tempo' (return to tempo) and 'fff'. The third system ends with a 'rit.' (ritardando). The score is written for piano and features a complex texture with multiple voices in both hands.

Etüdün bitiriş kısmında B kısmının temasını anımsatan ölçüler yer alır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.72).

Örnek 4.72: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 5, ölçü 73-76

The image displays three systems of musical notation for a piano exercise. The first system consists of two staves: the upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. The upper staff begins with a 'dolce' marking and a fermata over a chord. The lower staff starts with a 'p' (piano) marking and a series of eighth notes. The second system continues the piece with similar notation. The third system shows a more complex texture with chords and moving lines in both staves. The key signature is three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 6/8.

Bu etüdün teknik amacı, yoğun oktav ve akor kullanımı olan piyano yazısı aracılığıyla kolun tamamını ve omuzdan güç almayı kullanarak piyanodan hem büyük, hem “yuvarlak” kalitede ses çıkarabilmektir. Bu etüt -Op. 39 serisinin genel olarak “modern” içeriğine rağmen- geç-romantik üslubu ile bestecinin genel dinleyici kitlesi tarafından alışkın olunan müzikal diline bir örnektir.

No. 6, la minör

Bu etüdü Rahmaninov, öncelikle Op. 33 serisinin 4 numaralı etüdü olarak bestelemeye başlamış; ardından gözden geçirip, esere Op. 39 serisinin 6 numaralı etüdü olarak son şeklini vermiştir. Respighi tarafından orkestra uyarlaması yapılan etütlerden biridir. Eserin konusu için ipucu olarak Rahmaninov, “Kırmızı başlıklı küçük kız ve Kurt” başlığını vermiştir.⁵⁹ Gerçekten de etüt, sinematik bir anlatım ile konuyu betimler. Etüt, A-B-A formundadır.

Etüdün açılışını gerçekleştiren ilk beş ölçü, “Kurt”u betimler.

Örnek 4.73: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, ölçü 1-5

Hemen ardından, “Kırmızı başlıklı küçük kız”ın paniğini yansıtan ölçüler gelir. Etüdün açıkça algılanabilen bir melodisi yoktur; sağ elde duyulan dört on-altılık notadan oluşan figür müziğin ana malzemesidir. “Kurt”u temsil eden kromatik gam bu figüre yanıt verir (bkz. sonraki sayfa. Örnek 4.74)

⁵⁹ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 263

Örnek 4.74: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, ölçü 6-14

The image displays three systems of musical notation for a piano exercise. The first system is written in bass clef and includes the instruction *p leggiero*. The second system is written in treble clef and includes the instructions *mf* and *p*. The third system is written in bass clef. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings.

Sürekli devinim halinde süren piyano yazısı B kısmında çeşitliliğe uğramaya başlayacaktır. *Poco meno mosso* ibaresi ile tempo düşürülür ve oldukça geniş soluklu bir gelişim ve *crescendo* süreci yer alır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.75).

Örnek 4.75: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, ölçü 35-46

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 6, measures 35-46, is presented in three systems. The first system begins with the tempo marking "Poco meno mosso" and the dynamic marking "pp". The second system continues the piece. The third system concludes with the tempo marking "poco a poco acceler." and the dynamic marking "poco cresc.". The score is written for a single instrument, likely a piano, and is in bass clef with a 3/4 time signature.

Tempo ve nüans giderek artarken müzikte gerilim giderek yükselir. Sağ el partisinde bir at sürüşünü betimleyen ritm dikkat çekicidir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.76).

Örnek 4.76: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, ölçü 59-64

The image displays three systems of musical notation for Example 4.76. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system is marked "Presto" and "poggiato". The second system continues the piece. The third system includes a repeat sign with a first ending bracket and a second ending bracket. Dynamics include "p" (piano), "sforz." (sforzando), and "ff" (fortissimo). The key signature is one sharp (F#).

Müziğin akışı, adeta kontrolden çıkmış bir durumu betimlercesine ilerler ve *crescendo* sonunda *fortissimo* nüansa varır.

Örnek 4.77: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, ölçü 68-73

The image displays two systems of musical notation for Example 4.77. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system includes a repeat sign with a first ending bracket and a second ending bracket. Dynamics include "cresc." (crescendo) and "ff" (fortissimo). The key signature is one sharp (F#).

(Devam)

Bu kısımdaki piyano yazısı, söz edildiği gibi Op. 39 etütlerin modern üslubuna uygun düşer; müzikte romantizm döneminin kapanmasına dair sinyalleri duymak mümkündür. Etüdün A kısmı yinelendikten sonra müzik, "Kurt" figürü ile son bulur.

Örnek 4.78: Rahmaninov: Etüt-Tablo, op. 39 No. 6, son dokuz ölçü

Bu etüdün teknik amacı A kısmını oluşturan figürlerdeki parmak tekniği gerektiren "kuru" ve *leggiero* çalışıdan, B kısmının *fortissimo* ölçülerinde sol eldeki oktav - akor şeklinde atlamalar ve sağ eldeki "at sürüşü" ritmini çok net şekilde ortaya çıkarmaya varan geniş bir artikülasyon yelpazesine yer vermektir. Etüt boyunca gerek aksanları ve sürekli devinim halindeki ritmik

yapısı ile, gerek konunun yarattığı gerilimli ve ürkütücü atmosferiyle üç dakika gibi kısa süresi olan bu eserde yorumcu için çeşitli güçlükler vardır. Vahşi karakteri olan müzik, bu bakımdan piyanistin sinir enerjisini kullanmasını öngörür. Etüt, Rahmaninov tarafından 1922 yılında hem mekanik piyanoda⁶⁰, hem de 1925 yılında akustik ortamda stüdyoda kaydedilmiştir⁶¹.

No. 7, do minör

Rahmaninov'un *Études-Tableaux* başlıklı tüm etütlerinin arasında hiç biri Op. 39 serisinin 7 numaralı etüdü kadar bestecinin iç dünyasının karanlığını bu kadar etkili bir gerçekçilik ile yansıtmaz. Hatta, Rahmaninov'un yazdığı en karanlık atmosferli eserin bu olduğu bile iddia edilebilir. Bestecinin genel dinleyici kitlesini neredeyse umursamaz bir tavırla bu etüdü yazdığı söylene yeridir.⁶²

Études-Tableaux serileri içerisinde en uzun süreli etüt budur. Rahmaninov'un Respighi'ye verdiği bilgiye göre bu etüt, bir cenaze marşıdır. Respighi'ye yazılan mektupta yer alan diğer etütler ile ilgili bilgiler yalnızca başlıklardan ibaret iken, bu etüt ile ilgili ayrıntılı açıklama sayesinde müziğin her bir kısmının neyi betimlediği belirtilmiştir: "Baştaki tema bir marştır. Diğer tema ise bir koroyu betimliyor. Önce do minör, sonra mi bemol minör tonda devam edecek şekilde 16'lık nota hareketi ile başlayan kısım ince yağmuru

⁶⁰ Sergei RACHMANINOV, **THE AMPICO PIANO RECORDINGS (1919-1929)**, track 10

⁶¹ Sergej RACHMANINOFF, **HIS COMPLETE RECORDINGS**, CD 7, track 8

⁶² Bu duruma dolaylı olarak işaret eden bir olay şu şekilde gerçekleşmiştir: 22 Kasım 1919 tarihinde Boston'da verdiği bir resitalinde Op. 33 serisinden etütler seslendiren Rahmaninov, konser sonrası röportaj yapan biri ona bu etütlerin içeriğinin ne olduğunu sorduğu zaman, "Onlar bana yönelikler, halka yönelik değil." yanıtını vermiştir.

Bkz. Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 218

betimliyor, süreklilik halinde ve umutsuzca. Bu kısım gelişir, Do minör'e ulaşır – çan sesleri. Final'de ilk temaya, marşa geri dönüş yapılır.”⁶³ Beethoven'in Op. 26 Piyano Sonatı'nın üçüncü bölümü ya da Chopin'in Op. 35 Piyano Sonatı'nın üçüncü bölümü gibi, müziğin bir cenaze alayını betimleyen bir tablo çizdiğini söylemek yerinde olacaktır. Etüdün formu iki bölmelidir.

Açılış kısmında soru-yanıt ilişkisi kurulabilecek şekilde akorlardan oluşan figürler duyulur. Dikkat çekici şekilde, do minör tonunun ikinci derecesi üzerinde minör yedili akor ile başlayan soru figürü ve ardından tonalitenin beşinci derecesinde biten yanıt cümlesi aşağıdaki örnekte görüldüğü gibidir.

Örnek 4.79: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 1- 4

Cenaze marşının tipik bir unsuru olarak, bir trampetin çaldığı köşeli ritimler sol elde duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.80)

⁶³ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC**, 263

Örnek 4.80: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 14-19

Etüdün cenaze atmosferinin Ortodoks Hristiyanlık anlayışıyla yorumlandığını, açılış kısmının ortasında yer alan ve bir kilisenin *kliros*⁶⁴ bölgesindeki koronun söyleyişini andıran ölçülerden net şekilde anlayabiliriz:

Örnek 4.81: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 27-30

⁶⁴ Kliros (Rusça): Ortodoks Kilisesi'nde yer alan, daima eşiksiz söyleyen koronun bulunduğu bölgenin adıdır.

Etüdün geniş soluklu “yağmur” kısmının başlangıcında, kiliseden çıkılıp cenaze alayının yürümeye başladığını betimleyen, sürekli onaltılık akışın aksanlı ve kesik kesik duyulan ritmi yer alır.

Örnek 4.82: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 38-42

The image displays a musical score for a piano piece. It consists of two systems of music. The first system is marked 'poco meno mosso' and 'ff pesante' in the left hand, and 'ppp' in the right hand. The second system is marked 'sempre ppp' and 'staccato' in the right hand. The score features a complex rhythmic pattern with many sixteenth notes and rests, creating a 'rain' effect.

Ardından, sağ elin bu ritmik eşliği ile beraber sol elde bir tema duyulur. Bu tema, Ortodoks Hristiyanların kilisede yaptıkları bir dua geleneği olan *Znamenny* ilahisine uygun yazılmıştır. Rusça *Znamena* (знамѣна) kelimesi Türkçe’ye “işaretler” diye çevirebilir. Bu kelime, ilahinin kendisine özgü notaya aktarım sistemine verilen addır. Geniş soluklu bir melodik hat içeren bu ilahiler, gelenek olarak erkek sesi tarafından yorumlanır. Rahmaninov, dine olan bağlılığını yaşam boyu sürdürmüş bir besteci olarak bu ilahi geleneği üzerinde çalışmış ve birçok eserinde vakur bir ifadeyle bu üsluba atıfta bulunmuştur. Sağ elde ise cenaze alayını betimleyen, ritmik süreklilik halinde olan onaltılık notalardan oluşan kontrpuantal hat yer alır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.83).

Örnek 4.83: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 43-50

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 7, measures 43-50, is presented in four systems. The first system shows the beginning of the piece with a bass clef and a key signature of two flats. The music is marked 'a tempo sempre staccato' and 'pp'. The second system continues the piece with a treble clef and a key signature of two flats. The third system shows the music in a 3/4 time signature, with a treble clef and a key signature of two flats. The fourth system shows the music in a 3/4 time signature, with a bass clef and a key signature of two flats. The music is marked 'poco cresc.', 'dim.', and 'ppp'.

Sol elde duyulan “ilahi” temasına ve sağ elin yürüyüşü temsil eden eşlik partisine piyanonun tiz ve pes ses bölgesinde aralıklar ile duyulan çan sesleri betimlemesi eklenir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.84)

Örnek 4.84: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 69-77

The image displays three systems of musical notation for the piece 'Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7' by Rachmaninov. The notation is in 4/4 time and features a complex, dense texture with many chords and rapid passages. The first system shows a treble clef with a 7-measure rest and a bass clef with a melodic line. The second system includes the instruction 'poco a poco cresc.' and shows a treble clef with a dense chordal texture and a bass clef with a melodic line. The third system shows a treble clef with a dense chordal texture and a bass clef with a melodic line, ending with a fermata.

Bunu takip eden geniş soluklu bir *crescendo* sürecinin sonunda kilise çanlarının sesleri müziğin doruk noktasını oluşturacak şekilde tüm heybeti ile betimlenir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.85).

Örnek 4.85: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 89-94

The image displays two systems of musical notation for Example 4.85. Each system consists of a piano (treble clef) and bass (bass clef) staff. The music is in a minor key and features a complex, rhythmic texture with many sixteenth and thirty-second notes. Dynamics include *ff* (fortissimo) and *mf* (mezzo-forte). The notation includes various articulations such as accents and slurs.

Bu kısımda, tam anlamıyla bir “Rus yaşamından sahne”nin oldukça etkili anlatımına tanık oluruz. Bitiş kısmında, etüdün ilk iki ölçüsünde yer alan “soru” figürü yeniden duyulurken, yürüyüş ritmi devam etmektedir.

Örnek 4.86: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 7, ölçü 101-105

The image displays two systems of musical notation for Example 4.86. Each system consists of a piano (treble clef) and bass (bass clef) staff. The music is in a minor key and features a walking bass line in the left hand. Dynamics include *mf* (mezzo-forte), *dim.* (diminuendo), *p* (piano), and *pp* (pianissimo). The notation includes various articulations such as accents and slurs.

Bu etüdün teknik amacı, piyanodan koyu renkler başta olmak üzere çeşitli farkları ortaya çıkartacak şekilde *sonorité* (tını) çalışması yapmaktır. Etüdün, konu itibariyle Rahmaninov'un oto-portresi niteliğini taşıdığını söylemek yerinde olacaktır.

No. 8, re minör

Notanın donanımında "si bemol" olmasından kaynaklı olarak re minör olarak anılsa da, bu etüt, aslında *Dorian*⁶⁵ moduna uygun olarak yazılmıştır. Etüt, lirik bir atmosferdedir ve *Allegro moderato* tempoda olmak ile birlikte, sekizlik nota ritminin sürekliliği ile yazılmıştır. Etüt A-B-A formundadır. A kısmı sağ elde beşli ve altılı aralıkların sıklıkla kullanıldığı melodik hatlar ile açılır.

Örnek 4.87: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, ölçü 1-11

⁶⁵ re – mi – fa – sol – la – si – do nota sıralaması ile oluşan dizi

(Devam)

The musical score consists of two systems. The first system shows a piano part with a 'poco rit.' marking and a 'cresc.' dynamic. The second system shows a piano part with an 'a tempo' marking and dynamics of 'mf', 'dim.', and 'p'. The bass clef part provides a steady accompaniment throughout.

Cümlenin çeşitlenerek tekrarlanması ve “re” ekseninde sonlanmasının ardından B kısmında tempo bir nebze hızlanır ve çeşitli ton değişiklikleri yapılırken, çift-nota halinde süregelen sağ eldeki melodik hatta sol elde karşı konu partisi eşlik eder.

Örnek 4.88: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, ölçü 29-36

The musical score consists of two systems. The first system shows a piano part with a 'Tempo più vivo' marking and dynamics of 'mf' and 'dim.'. The second system shows a piano part with a 'cresc.' dynamic and a 'mf' dynamic. The bass clef part provides a steady accompaniment throughout.

Sağ eldeki çift-notalardan oluşan hat giderek zenginleşirken, yedili akorların devreye girmesiyle armonik yapının da yoğunlaşmaya başladığı görülür.

Örnek 4.89: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, ölçü 43-51

The image displays three systems of musical notation for a piano piece. Each system consists of a right-hand staff (treble clef) and a left-hand staff (bass clef). The first system shows a right hand with double notes and a left hand with a single line. The second system includes markings for 'rit.', 'dim.', and 'a tempo meno mosso'. The third system continues the piece with 'dim.' marking.

Bu ölçüleri takip eden bir *crescendo* sonucu ilk *fortissimo* doruğa ulaşılmasının ardından, sol el partisinde çan seslerinin betimlemesi duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.90)

Örnek 4.90: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, ölçü 52-61

The musical score for Rachmaninoff's Etude-Tableau, Op. 39 No. 8, measures 52-61, is presented in four systems. The first system shows the piano (pp) introduction with a 'poco accelerando' marking. The second system features a forte (ff) dynamic and a 'dim.' (diminuendo) marking. The third system begins with a 'p calando' (piano, ritardando) marking. The fourth system shows the final measures of the piece.

A kısmı tekrarlandığında tempo ilk sergilenişe göre daha hızlıdır. Ayrıca, *scherzando* bir karakter ve *staccato* artikülasyon kullanılır (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.91).

Örnek 4.91: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, ölçü 67-74

The image shows two systems of musical notation for a piano piece. The first system is marked 'p. scherz.' and the second system is marked 'cresc.'. The notation includes complex arpeggiated patterns in both the treble and bass staves, with various fingerings and dynamics indicated.

Etüt yine çan seslerinin betimlenmesi ile son bulur. Sol elde arpej halinde başlayan bu figürlerde, eşit ve koyu ses rengini elde etmek için Rahmaninov'un, yorumcudan yalnızca baş parmağı kullanmayı istemesi altı çizilmesi gereken bir detaydır.

Örnek 4.92: Rahmaninov: Etüt-Tablo, Op. 39 No. 8, son sekiz ölçü

The image shows two systems of musical notation for the final eight measures of a piano piece. The first system is marked 'Poco meno mosso' and the second system is marked 'rit.' and 'a tempo'. The notation includes complex arpeggiated patterns in both the treble and bass staves, with various dynamics and articulations indicated.

Bu etüdün başlıca teknik amacı, sağ elde çift-nota ve akorlarla ritmik süreklilik halinde yazılmış melodik hat boyunca artikülasyon netliği ile çalınmayı gerektiren parmak tekniği çalışmasıdır. Ayrıca çan sesleri başta olmak üzere, piyanoda çeşitli renk oyunları uygulamak gerektiği unutulmamalıdır.

No. 9, Re Majör

Bütün *Études-Tableaux* serilerini taçlandırma işlevini gören bu etüt, Rahmaninov'un Respighi'ye aktardığı bilgiye göre bir "Oryantal Marş"'tır.⁶⁶ Rusya'yı terk etmesinden önce yazdığı son sayfalar arasında yer alan bu etüt, Slav halkına özgü coşkunculuk ile beraber, diğer etütlerde yer almayan askeri bir köşelilik içerir. Piyano yazısı *makina* işleyişini andıracak ritmik yapıda olup, bu bakımdan romantik değil, daha çok modern üsluba uygundur. Op. 39 *Études-Tableaux* serisinin genel karakterini oluşturan modernizmi net şekilde ortaya çıkaran bu etüt, hem bestecinin kendi bestecilik kariyeri, hem de yaşadığı ülkede söz konusu olan değişim bakımından bir devrin kapanışını temsil eder. Dolayısıyla, hem bütün etütleri ihtişamlı şekilde taçlandırmakta, ama aynı anda söz edilen politik ve sanatsal değişimden kaynaklı belirsizlik hissine işaret eden bir burukluk söz konusudur.

Etüt, halkın toplandığı büyük bir meydanda duyulan çan seslerini andıran akorlar ile açılır. Bu açılışın ardından, sağ elde "oryantal" başlığına uygun tema duyulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.93).

⁶⁶ Sergei BERTENSSON / Jay LEYDA, *SERGEI RACHMANINOFF, A LIFE TIME IN MUSIC*, 263

Örnek 4.93: Rahmaninov: Etüt-Tablo. Op. 39 No. 9, ölçü 1-7

Allegro moderato Tempo di marcia

ff molto marcato

ff

Hem armonik, hem kontrpuantal bakımdan zengin olan yazı boyunca aksanlı ve köşeli ritimler kullanılır.

Örnek 4.94: Rahmaninov: Etüt-Tablo. Op. 39 No. 9, ölçü 10-13

ff

cresc.

ff

Etüdün orta kısmı Sol Majör tonunda olup ilk kısma kıyasla daha sakin havada olsa bile, iki onaltılık ve bir sekizlik notadan oluşan ritmik figür kullanımına yer verir. Bestecinin *L'istesso tempo* ibaresini kullanması, marşın durmadığının kanıtıdır.

Örnek 4.95: Rahmaninov: Etüt-Tablo. Op. 39 No. 9, ölçü 39-48

The musical score for Example 4.95, Rachmaninov's Etude-Tableau, Op. 39 No. 9, measures 39-48, is presented in three systems. The first system shows the beginning of the piece with a tempo marking of *L'istesso tempo*. The second system features a dynamic marking of *mf* and a tempo marking of *p poco marcato*. The third system continues the piece with a dynamic marking of *p*. The score is written for piano and includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Marşın "Trio"su denebilecek bu kısmın ardından başlayan gelişim sürecinde piyano yazısının aksanlar, *sforzando* ve oktav kullanımı ile Prokofiev'in piyano eserlerini andıran üsluba dönüşmesi dikkat çekicidir (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.96).

Örnek 4.96: Rahmaninov: Etüt-Tablo. Op. 39 No. 9, ölçü 70-75

The image displays three systems of musical notation for a piano piece. The first system consists of two staves: a treble staff and a bass staff. The treble staff begins with a *forzando* marking and contains a series of chords and melodic lines. The bass staff contains a rhythmic accompaniment. The second system also consists of two staves, both in bass clef. The upper staff starts with a *p* (piano) marking and features a series of chords. The lower staff continues the rhythmic accompaniment. The third system consists of two staves: a treble staff and a bass staff. The treble staff begins with a *poco a poco cresc.* (poco a poco crescendo) marking and contains a series of chords and melodic lines. The bass staff continues the rhythmic accompaniment.

Etüdün ilk kısmının yinelenmesinden sonra, ilk dört ölçüdeki çan sesi figürleri yeniden duyulur. Ardından müzik, *fortississimo* nüansta bitmesi beklenirken sıra dışı şekilde bir alt nüans olarak *fortissimo* nüans ile, “*anticlimax*” (doruk noktasına karşıt duruş) fikrini belirticesine son bulur (bkz. sonraki sayfa, Örnek 4.97).

Örnek 4.97: Rahmaninov: Etüt-Tablo. Op. 39 No. 9, son yedi ölçü

Bu etüdün başlıca teknik amacı, piyanistin nabız kontrolünü ve ritmik sağlamlığını ortaya çıkarmaktır. Başından sonuna kadar temposunda en ufak bir yavaşlama ya da hızlanma olmadan bütün etüdü seslendirmek bu bakımdan güçtür.

5. SONUÇ

Bu eser metninin konusunun Rahmaninov ile ilgili olmasının çeşitli nedenleri oldu. İlk neden, Rahmaninov'un solo piyano için bestelediği eserler arasından *Études-Tableaux* serilerinin, kendisinin solo piyano için yazdığı başka eserleri ile karşılaştırıldığında kompozisyon tekniği bakımından özel bir konuma sahip olmasıdır. Ayrıca, bu eser metni ile piyano dağarcığının önemli kompozisyon türlerinden biri olan etüde eğilerek hem bu türün, hem de genel hatlarıyla piyano yazısının nasıl bir tarihsel çizgiyi takip ettiğinin incelemesi yapıldı. Rahmaninov'un kendi etütlerinde piyano yazısına dair yaptığı arayışlar, bu tarihsel çizginin vardığı aşamalar arasında kayda değer bir öneme sahiptir. Bu nedenle söz konusu etütlerin analizi yapıldı. Elde edilen sonuçlar arasında romantik piyano yazısı biçiminden modern yazı biçimine yöneliş gözlemlenir. Rahmaninov'un yaşam boyu resital veren bir piyanist olarak bu etütleri salt bir besteci olarak değil, aynı zamanda "yorumcu" yönüyle düşünerek bestelediği unutulmamalıdır. Böylece, Rahmaninov'un piyano yazısının -bu çalgının günümüzdeki son halini düşünürsek- ne denli "ergonomik" olduğu farkedilebilir. Bu şekilde, "besteci-piyanist" profiline sahip müzisyen zincirinin müzik tarihindeki son halkalarından biri olan Rahmaninov'un piyano dağarcığında sahip olduğu vazgeçilmez konumun altını çizmeye çalıştım.

Bugün Rahmaninov'un tarihsel öneminin farkedilmesi bakımından, onun müzik dünyasının her bölgesinde halâ tam anlamıyla kabul görmediğini söylemek zorundayım. Özellikle Orta Avrupa'da Rahmaninov'un eserlerinin Rusya, İngiltere, Amerika'ya kıyasla çok az seslendirildiği ve onu müzik tarihinin büyük besteciler zincirinin bir halkası olarak görmediklerini çeşitli

deneyimler aracılığıyla gözlemledim. Bu durumun nedenleri arasında şu saptamalar gösterilebilir:

- Rahmaninov, yüzyıl dönümünde yaşamış, bir dönemin kapanışı ile bir başka dönemin başlamasına tanık bir bestecidir. Ama söz konusu dönemin diğer bestecilerinin çoğu gibi yeni müzik akımlarından birine girişmek yerine, 19. yüzyılın sonunda doğmuş bir Rus aristokratı olarak romantizmden bağıni asla tam olarak koparmamış ve bir “müzik devrimi” gerçekleştirmek ve yeni bir sistem ortaya koymak veya yaşadığı dönemin bir akımına dahil olma amacını gütmemiştir. Rahmaninov bir “eski dünya” insanı olarak kalmayı yeğlemiştir.

- Piyano için yazdığı çeşitli uyarlamalar, yalnızca birinci nedende gösterildiği gibi yeni müzik akımlarından nasibini almamış müzikler olmak ile kalmaz; özellikle Kreisler ve Çaykovski uyarlamalarında fark edilen caz müziği etkisini içermesi ile “sanat için sanat” ciddiyetinden uzaklaştığı şeklinde önyargıya hedef olmuştur. Öte yandan “sanat için sanat” düşüncesi ile daha “içe kapanık” bestelenen ve romantik ifadecilikten daha uzak olan 3. Senfoni, Senfonik Danslar gibi eserlerin ilk seslendirilişlerinde dinleyici kitlesinin büyük ilgi göstermediği biliniyor. Oysa uyarlamalar, tıpkı kendisi gibi konser salonlarında çeşitli uyarlamalarını seslendiren büyük bir piyanist-besteci olan Liszt çizgisinde sürdürülen bir geleneğin 20. yüzyılda geldiği noktayı temsil etmektedir. Tam da bu neden ile bağlantılı olarak Rahmaninov’un, “sanat için sanat” düşüncesinin yerine, dinleyici kitlesini düşünerek müziğini şekillendirmeyi tercih ettiği zaman en büyük başarılarını elde ettiğini gözlemliyoruz. Hatta, Rahmaninov’un önemi konusunda hakkını genel dinleyici kitlesinin müzisyenlere kıyasla daha büyük oranda teslim ettiği söylenirse durumu abartmış olacağımı sanmıyorum.

Müzik tarihinde yaşadığı dönemin içerisinde, yazdığı eserleri ile tam anlamıyla bir yenilik getirmemiş bestecilerin, yenilik getirmiş ve müzikal devrim yaratmış olanların gölgesinde kaldığı gözlemlenir. Ancak bu durum tam tersi yönde gerçekleşip, yaşadığı dönemin çok ilerisine yönelik veya o dönemin akımlarından kopuk bir ayrık duruş ile eser yazan bestecilerin de gölgede

kaldığı görülür. Rahmaninov, bu iki karşıt noktanın ikincisine kesinlikle uymadığı gibi, ilkinde de tam olarak uymamaktadır. Çünkü Rahmaninov'un ünlü, tanınan ve belli başlı eserleri hem yorumcular hem dinleyiciler tarafından sevgi ile anılan bir besteci olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Ayrıca, yukarıda bahsedilen bu saptamalara rağmen, piyano uyarlamaları gibi dinleyici kitlesine yönelik eserleri de, Op. 39 Etüt-Tablo serisinden 7 numaralı etüt veya 3. Senfoni gibi "kendisi için" yazdığı eserler de önyargı veya dinleyicinin beğenisi gibi etkenlerden uzak tutularak ele alındığında sergiledikleri çok sayıda üstün niteliklerden dolayı incelenmeli ve üzerinde çalışılmalıdır. Çok defa bahsedildiği üzere Rahmaninov'un piyano için yazdığı eserler bu repertuvarda çok büyük öneme sahiptir. Bu eser metninin, Rahmaninov hakkında Türkçe yazılmış bir kaynak olarak, konuyla ilgilenecek tüm müzisyenlere ve müzikseverlere faydasının dokunmasını içtenlikle dilerim.

6. EK

6. 1. Müzik Terimleri Sözlüğü

Bu eser metninde yer alan İtalyanca ve Latince müzik terimlerinin Türkçe çevirileri:

Allegro agitato: hızlı tempoda ve telaşlı

Allegro moderato: orta ile hızlı arası bir tempo

Allegro molto: çok hızlı tempo

Allegro non troppo: abartısız bir hızlilikta

Allegro: hızlı tempo

Appassionato: tutkulu bir ifade ile

Crescendo: ses gürlüğünün giderek artması

Diminuendo: ses gürlüğünün giderek azalması

Fortissimo: *forte*'den bir kat daha gür nüans

Fortississimo: *forte*'den iki kat daha gür nüans

Grave: ağırbaşlı bir karakter ile çalmak

L'istesso tempo: aynı tempoda devam etmek

Legato: bağlı (çalma tekniği)

Leggiero: hafif

Lento assai: çok yavaş tempo

Lento: Yavaş tempo

Mezzo forte: orta gürlükte nüans

Moderato: Orta hızlı tempo

Opus: Eser sayısını belirtmek için kullanılan kelime

Patetico: patetik ifade

Perpetuum mobile: sürekli devinim

Pianissimo: *piano*'dan bir kat daha hafif nüans

Pianississimo: *piano*'dan iki kat daha hafif nüans

Piano: hafif nüans

Poco meno mosso: önceki hızlı tempodan daha yavaş

Scherzando: şakacı bir karakter ile

Scherzo: şakacı karakterde yazılmış bölüm

Sforzando: altına yazıldığı notanın ani şekilde aksanlı çalınması

Staccato: kesik (çalma tekniği)

6. 2. Rahmaninov'un Piyano Eserlerinin Dökümü

Bu dökümde, bestecinin solo piyano ve orkestra eşlikli piyano için yazdığı “opus” numarası taşıyan ve yalnızca tamamlanmış ve yayımlanmış eserlere yer verilmiştir. Ayrıca, “opus” numarası içermemesine rağmen, yayımlandıkları ve türünün önemli örnekleri olması nedeniyle solo piyano için yapılmış uyarlamalar döküme eklenmiştir.

- Piyano ve orkestra için:

Piyano Konçertosu No. 1 fa diyez minör, Op. 1 (1891, gözden geçiriş: 1917. Günümüzde yorumcular konçertonun gözden geçirilmiş şeklini seslendirmektedir.)

Piyano Konçertosu No. 2 do minör, Op. 18 (1901)

Piyano Konçertosu No. 3 re minör, Op. 30 (1909)

Piyano Konçertosu No. 4 sol minör, Op. 40 (1926, ilk gözden geçiriş 1928, üçüncü gözden geçiriş 1941. Günümüzde yorumcular konçertonun son gözden geçirilmiş şeklini seslendirmektedir.)

Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi, Op. 43 (1934)

- Solo piyano için:

Morceaux de fantaisie (Fantezi Parçaları), Op. 3 (1892)

Morceaux de salon (Salon Parçaları), Op. 10 (1894)

Six moments musicaux (Altı Müzikal An), Op. 16 (1896)

Chopin'in Bir Teması Üstüne Çeşitlemeler, Op. 22 (1903)

10 Prelüd, Op. 23 (1903)

Piyano Sonatı No. 1 re minör, Op. 28 (1908)

13 Prelüd, Op. 32 (1910)

Études-Tableaux (Etüt-Tablolar), Op. 33 (ilk şekliyle sekiz etütten oluşan serinin üçüncü ve dördüncü etütleri, bestecinin ölümünden sonra yayımlanmıştır.)

Piyano Sonatı No. 2 si bemol minör, Op. 36 (1913, gözden geçiriş 1931.

Günümüzde yorumcular, eserin iki şekli arasından birini ya da her ikisini de seslendirmektedir.)

Études-Tableaux, Op. 39 (1916)

Corelli'nin Bir Teması Üstüne Çeşitlemeler, Op. 42 (1931)

- Solo piyano için uyarlamalar:

Bizet'nin *L'Arlésienne* adlı eserinden *Minuet* (1900, gözden geçiriş 1922)

Polka de W. R. (1911)

(Bu uyarlama, Franz Behr'in Op. 303 *Lachtäubchen* (Kahkaha Güvercini) adlı polkasının bir uyarlamasıdır. Polkayı bestecinin babasının çok sevmesi üzerine, uyarlamaya Polka de W(assily) R(achmaninoff) adı verilmiştir.)

Kreisler: *Liebesleid* (Aşk acısı) (1921)

Mussorgski'nin "Soroçintsi'de Panayır" adlı operasından *Gopak* (1923)

Schubert'in *Wohin?* (Nereye?) adlı şarkısı, D. 795/2 (1925)

Kreisler: *Liebesfreud* (Aşk sevinci) (1925)

Rimski-Korsakov: *Çar Saltan'ın Hikayesi* adlı operadan
Balarısının Uçuşu (1929)

Mendelssohn'un *Bir Yaz Gecesi Rüyası* adlı tiyatro müziğinden
Scherzo (1933)

Bach: Solo keman için Üçüncü Partita'dan üç bölüm (1934)

Çaykovski: Ninni, Op. 16 No. 1 (1941)

- İki piyano ve dört-el piyano için:

Süit No. 1 *Fantaisie-tableaux* (Fantezi-Tablolar),
iki piyano için, Op. 5 (1893)

Six Morceaux (Altı parça), dört-el piyano için, Op. 11 (1894)

Süit No. 2, iki piyano için, Op. 17 (1901)

Senfonik Danslar, orkestra için yazılmış eserin iki piyano için besteci tarafından yapılan uyarlaması Op. 45 (1940)

7. KAYNAKLAR

BENKO, G. (1973), **RACHMANINOFF ON RECORDS**, 3 plaktan oluşan setin kitapçığı (AVM 3-0294), Radio Corporation of America, Almanya

BERTENSSON, S.-LEYDA, J. (2001), **SERGEI RACHMANINOFF, A LIFETIME IN MUSIC**, Indiana University Press, Bloomington, Indiana

CROCIATA, F. (1973), **PORTRAIT OF A GREAT AND MODEST MASTER**, 3 plaktan oluşan setin kitapçığı (AVM 3-0294), Radio Corporation of America, Almanya

RAHMER, D. (2014), **RACHMANINOW, ÉTUDES-TABLEAUX**, Notanın önsözü, G. Henler Verlag, Münih

8. ÖZGEÇMİŞ

25 Mart 1986 tarihinde İstanbul'da doğdu. Piyano öğrenimine 1994 yılında Meliha Doğuduyal ile başladı. 1997'de MSGSÜ Devlet Konservatuvarı'na girdi ve Prof. Metin Ülkü'nün öğrencisi oldu. Eğitim süresince, Çağdaş Türk bestecilerinden Özkan Manav, Mehmet Nemutlu ve diğer başka genç bestecilerin piyano için yazdığı eserlerin ilk seslendirilişlerini gerçekleştiren Can Okan, 2005 yılından itibaren MSGSÜ Devlet Konservatuvarı'nda görmekte olduğu piyano eğitimiyle beraber, Prof. Gürer Aykal'dan orkestra şefliği eğitimi almaya başlamıştır. 2007 yılında Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası'nı yöneterek, orkestra şefi olarak ilk konserini vermiştir. İdil Biret, Dimitri Alekseev, Emanuel Ax, Arnulf von Arnim, Nikolay Demidenko, Aydın Esen, Claudius Tanski gibi ünlü piyanistlerin düzenlediği ustalık sınıflarında aktif katılımcı olarak yer almıştır. Prof. Metin Ülkü ile piyano ana sanat dalındaki yüksek lisans çalışmalarını ve Prof. Gürer Aykal ile orkestra şefliği bölümündeki lisans öğrenimini 2009 yılında tamamlayan Can Okan, 2009-2011 yılları arasında Stockholm Royal College of Music'de Orkestra Şefliği Anasanat Dalı'nda gördüğü yüksek lisans öğrenimi süresince Daniel Harding, Jan Risberg, B. Tommy Andersson gibi orkestra şefleri ile çalışmış, İsveç'te bir çok orkestra ile konser vermiştir. 2011 yılında Finlandiya'da Jorma Panula'nın orkestra şefliğinde ustalık sınıfına katılmıştır. İdil Biret ile orkestra şefi olarak konser vermiş, verdiği bir resitalde ikinci piyanoda çalmıştır. 2013 yılından itibaren Bursa Bölge Devlet Senfoni Orkestrası, CRR Senfoni Orkestrası, İstanbul ve İzmir Devlet Senfoni Orkestraları ile şef olarak konser vermiştir. Gerçekleştirdiği ilk stüdyo kaydında Franz Schubert'in bütün Impromptu'lerini kaydetmiştir. 2017 yılında İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin sahneye koyduğu İgor Stravinski'nin "The Rake's Progress" (Hovardanın Sonu) adlı operasının Türkiye'deki ilk temsilini, aynı yılın Haziran ayında, Benjamin Britten'in "The Turn of the Screw" (Kötülüğün Döngüsü) operasını

ve 2018 yılının Nisan ayında Verdi'nin "Falstaff" operasını yönetmiştir. Temmuz ve Ağustos ayında Salzburg'da gerçekleştirilen "Oper im Berg" festivali kapsamında "Die Zauberflöte" (Sihirli Flüt) ile "Rigoletto" operalarını yönetmiştir. Antalya ve Çukurova Devlet Senfoni Orkestraları ile birlikte solist olarak konser vermiştir. Can Okan, MSGSÜ Devlet Konservatuari'nda Prof. Metin Ülkü ile piyano ana sanat dalındaki sanatta yeterlik eğitimine ve orkestra şefliği bölümünde araştırma görevliliğine devam etmektedir.

